

РОЗУМ І ФІЛОСОФІЯ

Осман Нурі Топбаш

Стамбул 1441 / 2019

© Видавництво «ЕРКАМ» - 2019 / 1441

РОЗУМ І ФІЛОСОФІЯ

Осман Нурі Топбаш

- Переклад здійснений з оригіналу:** İslam Nazarında Akıl ve Felsefe
Автор: Осман Нурі Топбаш
- Переклад з російської :** Ігор Дмитрук
Канонічний редактор: Альона Дмитрук
- Верстка та Обкладинка:** Расим Шакироглу
ISBN: 978-605-302-662-4
Адрес: İkitelli Organize Sanayi Bölgesi Mahallesi, Atatürk Bulvarı, Haseyad 1. Kısım No: 60/3-C, Başakşehir Стамбул / Туреччина
Тел: +90 212 6710700 pbx
Факс: +90 212 6710748
Електронная почта: info@islamicpublishing.org
Веб-сайт: www.islamicpublishing.org
Language: Ukrainian

РОЗУМ І ФІЛОСОФІЯ

Осман Нурі Топбаш

У Священному Корані сказано:

«Невже вони не роздумують над Кораном? Або ж на їхніх серцях замки?» (Сура «Мухаммад», 47/24),

«Ми вже навели для людей в цьому Корані усі можливі притчі, щоб вони могли пом'янути повчання» (Сура «аз-Зумар», 39/27),

«Ми пояснили людям в цьому Корані будь-які притчі, але людина більше за все схильна придиратися» (Сура «аль-Кахф», 18/54).

В хадісі йдеться:

«Розумний той, хто, усмирив свій нафс, працює заради того, що очікує його після смерті, а дурень той, хто, захоплений жаданнями свого нафсу, очікує милості Аллаха» (Тірмізі, Кийамат, 25/2459).

Абдуллах ібн Мас'уд (РА) сказав:

«Нехай той, хто бажає володіти знаннями, роздумує про смисл аятів Корану, вдосконалюється в тлумаченні та читанні Корану! Бо в ньому приховані знання попередніх та останніх» (Хайсамі, VII , 165; Байхакі, Шуаб, II, 331).

За словам Ша'бі (рахА):

«Клянусь Аллахом! Якщо ви станете керуватися розумом, який не підпорядкований божественним одкровенням, то будете вважати заборонене дозволеним, а дозволене забороненим»

(Дарімі, Мукаддіма, 22/198).

Ібн Сірін (рахА) виголосив:

«Ібліс – перший, чий розум мислив за аналогією, не керуючись божественними одкровеннями. Подібний цьому розум підштовхує людей поклонінню сонцю та місяцю» (Дарімі, Мукаддіма, 22/196).

Високоповажний Румі (рахА) сказав:

«Брат мій! Ти повинен жити розмірковуючи ... Якщо твої роздуми подібні пахучій троянді (тобто відповідають Корану та Сунні), то ти перебуваєш у квітучому саду. Якщо ж твої думки подібні колючкам (низинних бажань), то ти - поліно для полум'я пекла!»

«Поки ця душа знаходиться в цьому тілі я - раб Корану, я - земля під ногами благословенного Мухаммада (САС)... Якщо будь-хто додасть що-небудь, що суперечить цим словам, то я зненавиджу його та його промови ...»

ВСТУП

Нескінченна хвала і подяка нашому Господу, який створив нас з небуття кращими зі своїх творінь, який послав нам незліченні і найбільші блага, головними з яких є Іслам, іман та Священний Коран!

Хай подякує Всевишній Господь божественними дарами і нехай прибуде світло з усіма пророками, і особливо з нашим Пророком Мухаммадом Мустафою (САС) - Паном всього Всесвіту, Останнім Посланцем Аллаха, його сім'єю та його сподвижниками, які врятували людство від темряви зневіри і невігластва та направили його на шлях здобуття вічного благополуччя!

Всевишній Аллах створив людину найкращим чином, явивши тим самим свою могутність та велич. Для того щоб людина усвідомила, що цей світ є місцем випробування, і зуміла досягти вічного щастя, Господь обдарував її такими вищими благами, як розум, душа, мислення та совість. Всі ці здібності

необхідні для людини, але недостатні для розуміння всієї суті істини, тому людству були послані пророки і послані священні книги. Більш того, щоб ні один смертний не був позбавлений нескінченної милості Всевишнього, Господь зробив першу людину своїм першим посланцем.

Крім того, Всевишній Аллах передав нам веління і заборони, починаючи з положень, що відносяться як до суспільного життя і розвиваються паралельно накопиченню людством багатоміліардного досвіду, так і закінчуючи основами віри та віровчення, які, на противагу першим, є незмінними.

І на закінчення своїх милостей Господь послав нам Священний Коран, який містить в собі відповіді на всі питання, що цікавлять нас. Ця милість є чудовим проявом того, що милосердя Всевишнього Аллаха до Своїх рабів триватиме до самого Судного дня.

Серед численних творінь тільки люди і джини створені Всевишнім Господом з метою їх випробування, щоб дізнатися, хто з них буде здійснювати добро, а хто - зло. Тому Творець нагородив їх здібностями здійснювати як хороші, так і погані справи. Всі інші творіння Господь створив для того, щоб вони допома-

гали людям і джинам пізнавати божественні істини та поклонятися Аллаху.

Отже, суть існування Всесвіту полягає в досягненні високого ступеня віри в існування Аллаха, Його єдність та божественність згідно рівня сприйняття людей і джинів та вихвалювання ними Господа через поклоніння Йому.

Невід'ємною умовою для здійснення цього задуму є досягнення людьми і джинами властивих їм найкращих властивостей під керівництвом пророків та посланців, підкріпленням допомогою Аллаха.

Так само як око має потребу в світлі, щоб бачити, так і розум та душа мають потребу в світлі **Корану** і в його практичному керівництві – Сунні, щоб досягти божественних істин шляхом глибоких роздумів. Бо людський розум створений таким чином, що здатний пізнати істину тільки через призму Корану та Сунни. Якби не було Корану і Сунни, які розширюють горизонти розуму, то ми б не змогли шляхом одних умовиводів зрозуміти та висловити багато істин. Ми б не зуміли уникнути загибелі в лабіринтах мороку, що поглинула багатьох філософів.

Історія свідчить про те, що ті мислителі, які проповідували людям філософію, яка обі-

цяє щастя і благополуччя в цьому тлінному земному світі, так і не змогли знайти обіцяного ними спокою: ні самі, ні їхні послідовники. Бо філософ, який є перш за все людиною, не може знати краще свого Творця усі істини буття. А пророки, удостоєні підтримки Всевишнього, і вчені і праведники, які йдуть по їхніх стопах, пропонуючи людству рецепти досягнення щастя в обох світах, навіть пішовши з тлінного життя продовжують жити в серцях людей.

Людство, яке за всю історію свого існування ні разу не було позбавлене божественного керівництва і жило під пророчими настановами 124 тисяч пророків, в кінцевому підсумку було облагодіяно великою релігією Іслам, яка найкращим чином відповідає потребам епохи кінця світу, який наближається. Всевишній Аллах посилав релігію Іслам нашому Пану поступово, протягом всієї Його двадцятитрирічної пророчої місії. Після чого Господь завершив передачу релігії своїм рабам і повідомив їм, що Він схвалює тільки Іслам і категорично не прийме ніякого іншого поклоніння¹.

Ісламу притаманний найдосконаліший світогляд. Для того щоб будь-яка система мислення вважалася досконалою, необхідно, щоб вона

могла відповісти на всі можливі питання, що виникають в людському розумі, і ці відповіді повинні відповідати питанням, які задаються, бути логічно пов'язані між собою і перебувати в повній гармонії. А ці особливості притаманні тільки **Ісламському світогляду**.

Іслам - єдина система світорозуміння та правил поведінки, що охоплює всі сторони життя. Він найпрекраснішим чином упорядкував відносини людини з іншими людьми, із Всесвітом, і найважливіше - з його Творцем. В цьому відношенні Іслам можна порівняти з керівництвом по експлуатації будь-якого технічного засобу.

Дорогі читачі!

Зараз ми живемо у світі, де превалюють земні прагнення, які нав'язуються безжальною мораллю капіталістичного ладу, у світі, в якому глобально насаджена західна культура намагається обмежити мислення людини матеріалістичними рамками. В даний час ми зі співчуттям спостерігаємо, як різні філософські течії, є плодами людського розуму, пригнічуючи релігію та духовність, намагаються витиснути їх з усіх сфер людської діяльності.

Протириччя, якими наповнились Іудаїзм та Християнство в результаті втручання у ці

віровчення людини, породили на Заході ідеологію «перевершення розуму над релігією».

Для людей, які мислять та роздумують, не знайшли в спотворених релігіях відповіді на свої запитання, цілком природним є прагнення до пошуку істини в інших місцях. Однак більшість з них мають упередження щодо Ісламу, які формувалися протягом кількох століть, і тому не мають змоги звернутися до Ісламу, хоча і здогадуються, де сховано те, що вони так посилено шукають. З цієї причини кількість тих, хто, залишивши багатотисячний фанатизм, звернувся до Ісламу і досяг у ньому умиротворення та благоденства, досить мало. Хоча останнім часом через повсюдне поширення засобів комунікації і спостерігається збільшення числа таких людей, але воно незначне. Тому широка популярність філософії на заході не викликає подиву.

Поряд з цим, досягнення Заходом передових позицій у світовому співтоваристві в сфері економіки та техніки, стало причиною поширення серед мусульман помилкової думки про те, що «для розвитку цивілізації необхідно перш за все керуватися розумом, а не релігією». Ця думка як заразна хвороба продовжує поширюватися в ісламських країнах всупереч тій істині, що в усі часи, коли

мусульмани були стійко віддані Ісламу, вони створювали найбільші світові цивілізації.

На протигагу цій небезпечній тенденції мусульмани, особливо ісламські вчені, повинні вести себе вкрай обачно і далекоглядно.

Основною причиною захоплення західною філософією є неусвідомлення про перевершення **«Ісламського світогляду»**. Це подібне до того, як ті, які ні разу не бачили сонця захоплюються тьмяним світлом свічки.

Крім того, в наші дні на тлі тривалих суперечок про необхідність викладання предмету «Філософія» студентам теологічних факультетів, ми часто зустрічаємося з питаннями наших студентів про те, яким має бути Ісламський світогляд щодо **«розуму та філософії»**.

У зв'язку з цим ми вважали за необхідне представити на суд наших читачів скромну книгу, в якій коротко виклали відношення Ісламу до питань розуму та філософії.

Під час підготовки цієї книги ми використовували різні праці та статті, серед яких перш за все можна назвати такі твори: *«Ісламський Світогляд» (Кадір Мисироглу)*, *«Європейська філософія та Ісламський*

тасаввуф» (Наджіп Фазил), «Аль-Мункізу мінад-Далаль» (Імам Газалі), «Мактубат» (Імам Раббані).

Хай не залишить Всевишній Аллах наші душі благодаті своєї Священної Книги! Хай не зведе Він нас з осяяного божественним світлом шляху пророків і вчених та праведників, які послідували за ними! Допоможи нам осягнути справжню ціну Ісламу, зрозуміти його справжню суть і жити згідно його законів! Введи нас в оточення Твоїх рабів, якими Ти задоволений!

Амінь!..

Осман Нурі Топбаш

Грудень, 2013

Ускюдар

Філософія – Затемнення Розуму

«Яке місце в Ісламі займає філософія? Яких меж може досягти розум - найнеобхідніший засіб пізнання істини в філософії? Чи в змозі людський розум осягнути всі істини? Що робити, коли розум не в змозі знайти відповідь на питання? » - всі ці питання займають розум багатьох людей як в давні часи, так і в наші дні.

Перш за все, слід роз'яснити, що філософія спирається лише на розум. Іслам же ґрунтується як на здоровому глузді, так і на Корані та Сунні. Якщо і є якась подібність в цілях та досліджуваних питаннях між ісламською системою світогляду, яка спирається на істини, послані самим Творцем - володарем нескінченних знань, і європейською філософією, заснованою на помилкових і обмежених роздумах простих смертних, то

в методах, засобах і ролі уяви в них ці дві форми пізнання світу вкрай відрізняються один від одного.

Іслам теж певною мірою є раціональним, тобто спирається на розум.

В Ісламі розуму надається настільки велике значення, що це є однією з двох основних умов відповідальності раба перед Аллахом. Перша з цих умов - досягнення статевої зрілості, а друга - розум (глузд), тобто наявність розумових здібностей для розрізнення дозволеного від забороненого, благого від гріховного, істини від брехні. Тому діти і розумово відсталі люди в Ісламі не несуть відповідальність за свої вчинки.

Іслам, який надає таке значення розуму, постійно спонукає віруючих до глибоких роздумів (**тафаккуру**) над істинами буття та Всесвіту, а також божественними посланнями. А це можливо лише при наявності «зрілого розуму», не зіпсованого безморальністю.

Крім цього, в Ісламі відкрито йдеться про обмежені здібності розуму осягати істи-

ни. Бо Всевишній Аллах ні одного зі Своїх творінь не наділив безмежною силою.

Всі творіння обмежені в своїх можливостях, дарованих їм їхнім Господом. У тому числі і розум, яким наділений його господар, має свою межу в пізнанні істини. А таємниці буття та Всесвіту нескінченні і не підвладні силі розуму. Це показує нам те, що розум **«необхідний»** для пізнання істини, але в той же час його одного **«недостатньо»**. Саме з цієї причини ісламські вчені визначили розум як «акл накис» або «акл джуз'ї» (недостатній розум).

Тому **іман (віра)** приймається в результаті **"визнання на словах та утвердження серцем, а не розумом"**. Це положення Ісламу показує, що для досягнення поставленої мети (в питаннях віри) можливе лише через діяльність душі, тобто «покірність» і **«початкове визнання»**, так як можливості розуму мають свою межу. Бо на якому б високому рівні не був людський інтелект, істини, які він в стані пізнати, в порівнянні з нескінченним знанням Творця близькі до

«ніщо». В одному із священних аятів сказано:

«...Знання Аллаха обіймає все суще...»

(Сура «аль-А'раф», 7/89).

А розум людини навіть не знає, що з ним завтра буде!..

Якщо розум буде застосований для пізнання одкровенъ Всевишнього, який створив його, то таким чином людина досягне мети свого створення.

Всього лише краплина з океану...

Ніхто не може усвідомлювати почуття і думки майстра, який створює свій шедевр, краще, ніж він сам. Так само і людському розуму не дано досконало пояснити божественні таємниці, приховані в божественному промислі. Ні в якому випадку не можна порівнювати знання Творця зі знаннями Його творінь, це подібно порівнянню безмежного океану з краплею води.

Тому людський розум не в змозі досконало осягнути Сутність Всевишнього Господа, який створив Всесвіт з нічого. Бо людина здобуває знання через свої п'ять органів чуття, розум і душу, можливості яких обмежені. Неможливо використовуючи слабкі засоби пізнання досконало осягнути Істоту, володаря таких атрибутів, як Вічність, Абсолютність, Початковість і Безсмертя. Пізнання, здійснюване за допомогою обмежених коштів, має свою межу. Іншими словами,

ми можемо набрати з океану стільки води, скільки вмістить наша чаша.

Як прекрасно викладена ця істина в наступному хадісі:

«Одного разу, під час подорожі пророка Муси та Хідри, насиченої дивовижними і вражаючими подіями, на борт їхнього судна сів горобець і набрав в дзьоб води. Хідр, вказуючи на птаха, звернувся до пророка Муси:

- Мої і твої знання, а також знання всіх істот на землі в порівнянні зі знанням Аллаха подібні тій кількості води, яку набрав в дзьоб цей птах » (Бухарі, Тафсір, 18/2-4).

Божественні таємниці, які вводять розум в глухий кут

Іслам велить нам «вирити в сокровенне», так як людський розум не в змозі сповна осягнути більшість божественних істин.

Одним з найбільш незаперечних доказів цього є суперечки про «**природу душі**», які тривають протягом усієї історії. Століттями філософи докладали неймовірних зусиль в спробах осягнути сутність душі. Однак, переконавшись у своєму безсиллі, вони були змушені задовольнятися лише визнанням існування душі і що вона керує поведінкою людини.

В результаті багатовікових суперечок про душу людини з'явилася окрема наука - психологія, завданням якої є не пізнання сутності душі, а вивчення подій, пов'язаних з духовною сферою людини, і взаємин між цими подіями і фізичними істотами, після визнання існування душі апіорі.

Це є доказом того, що філософи виявилися змушені визнати факт обмеженості можливостей розуму. У наш час жоден філософ не вивчає природу душі. Сферою психології є вивчення причин і наслідків явищ, пов'язаних з душею людини, на лабораторному рівні. Адже ще чотирнадцять століть тому Священний Коран сповістив, що сутність душі так і не буде осягнута і людству дано пізнати лише малу її частину².

Священний Коран завжди буде випереджати людську науку, якій залишається тільки підтверджувати божественні істини. Це типовий приклад того, як люди змушені визнати свою поразку і безсилля у всіх дослідженнях, проведених ними, незважаючи на вже існуючі докази Корану, і їм не залишається іншого виходу, як скоритися істинам, викладеним у Великій Книзі.

Також людині не дано пізнати істинної Сутності Аллаха. У разі спроби зробити це, людину чекає повне розчарування. Щодо цього Посланець Всевишнього (САС) давав наступні настанови:

2. Див. Сура «аль-Ісра», 11/85.

«Міркуйте про творіння Аллаха і Його блага, але не міркуйте про Його Сутність! Бо ви ніколи не зумієте пізнати Його Сутність повністю» (Див. Дайламі, II, 56; Хайсамі, I, 81; Байхакі, Шуаб, I, 136).

Ібн Арабі (в. 638/1240) сказав:

كُلُّ مَا خَطَرَ بِبَالِكَ وَاللَّهِ وَرَاءَ ذَلِكَ

«Яка б думка вам не прийшла про сутність Всевишнього Аллаха, знайте, що Всевишній Аллах перевершує їх набагато».

Як і в питанні про природу душі, осягнення Сутності Господа через пізнання проявів Його атрибутів починається з віри в Нього апіорі.

Іслам вимагає від нас безумовної віри в божественні істини, не вдаючись у полеміку на теми, які вище людського розуміння і є божественними таємницями. Саме поняття «Іслам» походить від кореня слова «Саліма», що означає покірність Аллаху. Так як віра вимагає безперечного прийняття істин, які виходять далеко за межі людського розуму.

Наприклад, в сурі «аль-Кахф»³, розповідається про **пророка Мусу**, який бажав отримати Ільмі-лядунні⁴ в святого **Хидри**, і про те, як він був вражений при вигляді безлічі таємниць, недоступних людському розуму, якими володів Хидр. Насправді Хидр був наділений цими знаннями самим Всевишнім Аллахом. А Муса був великим пророком, який передавав шариат Аллаха людям. Діяння ж святого Хидра з точки зору розуму явно суперечили шариату. Пророк Муса зіткнувся зі страшними загадками, які не зміг його розум розплутати.

Хидр на самому початку знайомства з пророком Мусою попередив його про те, що той не зможе витримати те, що йому не буде зрозуміло. Тобто закликав його виявляти покірність перед тим, що не може усвідомити розум.

В кінці їх подорожі Хидр розкрив таємний смисл події з ними, після чого Муса без сумніву визнав наявність явищ, які неможливо осягнути розумом.

3. Див. Сура «аль-Кахф», 18/66-82.

4. Ільм-лядунні: сукупність потаємних знань, якими можна оволодіти тільки по милості та бажанню Всевишнього Аллаха, і які вище людського розуміння.

Бухарі переказав один з шляхетних хадісів, пов'язаний з цією історією:

«Хай змилується Аллах над Мусою, сином Імрана! Якби він умів терпіти, то Хидр навчив би ще його багатьом дивним та дивовижним явищам» (Бухарі, Анбія, 27; Ахмад ібн Ханбаль, V, 118).

Таким чином, Іслам вимагає беззастережно вірити в сокровенні істини, які невідомі нікому, крім Аллаха, або які зрозумілі тільки тим, кого обере Всевишній, і які неможливо досягнути розумом.

Тому досягнути істину може лише здоровий розум, який повністю скорився божевственным одкровенням.

Таким чином, ісламський раціоналізм абсолютно відрізняється від поглядів філософів-раціоналістів, які буквально обожнюють розум людини і вважають, що можливості людського розуму необмежені. Іслам - це реалістична система, яка стверджує, що людський розум має природні межі.

Точні терези...

Розум має свої межі в пізнанні, як і очі, які обмежені в баченні і слух в сприйнятті звуку. Існує безліч творінь, які перебувають за межами діапазону бачення людського ока. Також є величезна кількість звуків, які ми не в змозі почути. Крім того, існує безліч таємниць, осягнення яких не під силу нашому розуму.

Великий ісламський вчений **Ібн Хальдун**, якого вважають батьком соціології та історичної філософії, сказав наступне:

*«Розум - достовірні терези. Однак ними неможливо виміряти питання, пов'язані з сутністю Аллаха і вічним світом, таємниці пророцтва, а також істини, які непосильні людському розуму. Всі старання будуть марними і подібними на те, коли людина зі словами: «Як точно зважують ці терези!», Почне зважувати ювелірними терезами величезні гори. **Немає ніяких заперечень щодо точності терез, однак у них є своя межа.** Також і в людському розумі є своя межа «пі-*

знання, виявлення і розуміння», через який він не в силах переступити »⁵.

Як точно описав цю істину відомий поет **Зія Паша:**

Міркування про грандіозне не потрібні цьому крихтному розуму, бо його терези можуть не витримати таку важкість.

Тобто у розумі є свої допустимі межі, за межами яких починається або безумство, або єресь. Наприклад, яким би досконалим не був технічний засіб, розрахований на 220 Вольт, якщо його підключити до мережі під напругою в 2500 Вольт, то він тут же вибухне. Багато філософів, які вважали можливість людського розуму безмежними, провели залишок своїх днів в психіатричних клініках або ж покінчили життя самогубством.

5. Ібн Хальдун, Мукаддіма, стор. 473.

На ринку нещастя не шукають щастя!

Філософи, які стверджують, що повністю можна досягнути істину, не керуючись божественними одкровеннями, в усі віки відвели в страждання і єресь своїх послідовників замість шуканого щастя.

Шахбендерзаде Філібелі Ахмад Хільмі у своєму творі *«А'мак-і Хаяль»* (*«Глибини мрій»*) в метафоричному стилі вказує на шлях перетворення подібних страждань в щастя. Ось короткий виклад цієї історії: головний герой твору **Раджі**, який відчуває душевні страждання від захоплення філософією матеріалізму, шукає душевний спокій та щастя. Під мелодії саза і слухаючи вірші з дуже глибоким змістом, які читає **Айналі Баба**, Раджі занурюється в глибокі роздуми. Спочатку він потрапляє у вельюдне місце, де зібрані всі: від пророків і

На ринку нещастя не шукають щастя!

до філософів, від видатних особистостей і до простолюдинів. Одна людина на ім'я «Людство», будучи представником всіх людей, шукає шлях до справжнього щастя, обливаючись гіркими сльозами. Стогнувши і ридаючи, він вигукує:

- Скажіть мені, змилюйтесь наді мною. Мені життя противне, але в той же час я не можу без нього. Скажіть мені, заради бога, що таке щастя, опишіть мені його.

Деякі з присутніх почали вставати і відповідати на його питання:

Конфуцій: «Щастя - вміння вкласти в казан плову всі насолоди світу».

Платон: «Щастя - означає постійно думати про високе».

Арістотель: «Логіка! Ось щастя! ».

Заратустра: «Завжди бути на світлі».

Брахма: «Щастя? Це протилежне тому, що представляють всі! ».

Будда: «Щастя - одне з прекрасних назв небуття. Нірвана, о Людство, Нірвана! ».

Після цих слів людина, яка шукала щастя, зовсім заплуталася:

- Ви навіть самим собі не змогли допомогти. Ви життя прожили будучи нещасними. І в словах ваших немає і натяку на щастя! Ви самі були нещасні і зробили нещасними тих, хто пішов за вами! ..

Потім кожен пророк по-своєму описав щастя. Самим останнім виступив **Імам та Печать всіх Пророків, наш Пан Мухаммад Мустафа**. Він звернувся до Людства з такими словами:

- Людство! Щастя - це прийняття життя і всього того, що відбувається в ньому такими, як вони є, це покірне прийняття всіх її тягот і старанність виправити все в кращу сторону».

Людство, знайшовши відповідь на шукане питання, піднявся на ноги і вигукнув:

- О, Гордість Світів! О, Милість Світів! О, Великий Пророк! Ти єдиний, хто розуміє проблеми Людства і знає їх вирішення!..⁶

Суть цих слів полягає в тому, що перш за все слід без коливань прийняти всі події, що

6. Див. «Глибини мрій», стор. 97-101, Вид-во «Сабіль», Стамбул, 1993; стор. 106-111, Вид-во «Акчаг», Анкара, 2004.

На ринку нещастя не шукають щастя! ❦

відбуваються, є результатом божественного передвизначення (тобто скоритися долі), і не намагатися змінити його даремно.

Це і є реалізм Ісламського світогляду. Абсолютно неможливо змінити те, що є божественним передвизначенням. Це абсолютно марна діяльність, яка ніколи не приведе до набуття душевного спокою.

Ліки для душевного спокою – покірність та стараність

Тлінний світ, в якому ми живемо, створений для нашого випробування і є місцем прояву як кари Божественної, так і Його милостей. Справжня духовна освіченість полягає в тому, щоб гідно витримати випробування тягарем і періодами благополуччя, направивши всю волю на досягнення вдоволення Аллаха. **Наш благословенний Пророк** щодо цього сказав:

«Становище му'міна, дійсно, гідне заздрості і захоплення. Бо кожен його стан для нього благо. Така риса характеру властива тільки му'міну: му'мін в радості дякує, і це для нього - благо. Якщо його спіткає нещастя, він проявляє терпіння, що теж є благом» (Муслім, Зухд, 64).

Таким чином, **«покірність»**, яку ми повинні проявляти перед передвизначенням

Творця, є першою умовою досягнення людиною щастя і спокою.

Другою умовою є прагнення виправити по можливості негативні моменти з нашого оточення, не дивлячись на всі життєві труднощі.

У самих різних життєвих перипетіях простежуються моменти прояву людської волі і прагнення, обумовленої наявністю в людині **«сили волі»**. Судження про те, що людина не може будь-що виправити в цьому світі, буде підштовхувати людину до безнадійності та песимізму, і в підсумку до апатії та лінивства. Тобто, міркування типу **«Що поробиш, доля в мене така!»** породжують лише свавілля та байдужість. Якщо брати до уваги ті чудові здібності, якими наділена людина від народження, то стає зрозумілим, що ці міркування всього лише марна трата часу. Наприклад, поняття **«фаталізму»**, поширене на Заході, є нічим іншим, як помилковим трактуванням долі.

Іслам частина долі (передвизначення), на яку може впливати людина, визначає терміном **«кадар муаллак»**. Тобто деякі вчинки і дії відбуваються за бажанням самого раба Аллаха. І одна з основ «Символу віри

мусульманина» - «Аманту», яка висловлюється словами

خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ مِنَ اللَّهِ تَعَالَى

(«І добро, і зло – від Аллаха»), не означає фаталізму. Ця формула на те, що на все є воля нашого Господа, що без Його відома і Його веління нічого не може статися.

Ті події та дії, які відбуваються спочатку по волі/велінню Аллаха, а участь Його раба проявляється пізніше, відносяться до **«кадар мутлак»** (абсолютне передвизначення). Наприклад, такі як народження, смерть, національність, тривалість життя людини і т.п. Ці обставини неможливо змінити. Але з цієї ж причини у вічному житті людина не отримує ніяких покарань чи винагород за ці події і дії. Вони лише є основою, яка визначає ступінь відповідальності людини у Вічному світі.

Разом з цим, Всевишній Аллах, наділивши людей та джинів ірада джузіййя (обмеженою волею), дав їм свободу вибору в деяких випадках. Це положення означає вибір людини з дозволу Всевишнього і називається **«кадар муаллак»** («неостаточне, мінливе передвизначення»). Так як людина

відповідальна за цей вибір, наш Пан повелів людям проявляти старанність у виправленні негативних моментів в їхньому житті.

Це можна пояснити на наступному прикладі:

Батько може відвести свого сина в магазин іграшок і сказати йому: «У цьому магазині ти можеш взяти будь-яку іграшку, яку забажаєш», і з почуття батьківської любові заздальгідь попередити його про шкоду і користь тих чи інших іграшок. Батько може дозволити дитині зробити свій вибір, і в разі, якщо малюк вибере шкідливу іграшку, батько може не купити її і тим самим не виконати побажання сина.

Або ж, якщо побажає, може виконати обіцяне:

- Візьми цю іграшку і чини собі шкоду, про яку я тебе попереджав!

Цей світ подібний до магазину іграшок, про який згадувалося в даному прикладі. І ми нагадуємо цю дитину. А допомога, яку надає нам Всевишній Аллах, посилаючи нам Своїх пророків і священні книги, нагадує (ля ташбіх валя тамсіль)⁷ настанови того турботливого батька.

7. "ля ташбіх валя тамсіль" – не до прикладу будет сказано.

Що стосується людської волі, то Всевишній Аллах, проявивши один зі своїх сифатів «Халік» (Творець, Сотворитель), наділив нею людину для здійснення будь-яких вчинків. Це подібне до того, як батько з вищезгаданого оповідання дав своїй дитині якусь суму грошей для того, щоб той здійснив свої бажання. Іноді ми опиняємося в такому ж становищі, коли з тих чи інших причин не збувається те, до чого ми прагнемо, не дивлячись на всі наші старання.

Як ми розповідали раніше, всі ці обставини є наслідком того, що люди і джини були створені Всевишнім для випробувань.

З цієї точки зору, обов'язок людини - підпорядкувати свою волю волі Аллаха і прагнути до того, щоб її бажання і наміри були спрямовані на досягнення вдоволення нашого Господа. Бо в одному зі священних аятів сказано:

«...Можливо і таке, що вам ненависне те, що для вас благо; що вам бажане те, що для вас - зло. Аллах знає [про це], а ви не знаєте» (Сура «аль-Бакара», 2/216).

Мурашиним розумом...

В творі **Філібелі Ахмада Хільмі «Глибини мрій»** є ще одна розповідь про неспроможність людського розуму. У цьому оповіданні Раджі знову відвідує Айналі Бабу, з яким не бачився довгий час.

Айналі Баба після нетривалої дружньої бесіди, як зазвичай, пригощає гостя кавою і грає на ній (флейті). Раджі під звуки музики знову занурюється в глибини світу мрій і бачить сон. Адже і саме життя теж є свого роду сном.

У цьому сні головний герой бачить себе в ролі принца-наступника правителя мурах. Одного разу його вчитель географії - мураха, один з багатьох придворних репетиторів наслідного принца, взявши дозвіл у його батька-короля, з метою проведення практичного заняття вивів своїх учнів в поле. Був ясний, погожий день. У той час як репетитор розповідав про гори і річки, що знаходяться непо-

далік, раптом заgrimів грім, і потекли селеві потоки. Потік селі підхопив мурах і поніс їх у далечінь.

Раджі, який володів як людським, так і мурашиним розумом, в той момент своїм людським розумом усвідомив, що громом з неба, як здалося мурашкам, були всього лише іржання двох втомлених меринів, які жували корм поблизу, а зливою - їх сеча, яку вони випустили одночасно.

Мурахи, які зуміли врятуватися від цього лиха, разом зі своїм учителем повернулися до палацу. Всі з мурашиної точки зору давали наукове і логічне пояснення тому, як в такий сонячний день несподівано пішла злива. Однак ні одне з них не відповідало істині.

Раджі знав, що якщо він почне пояснювати те, що відбувається зі своєї людської точки зору, горизонти якої набагато ширше, ніж у мурашки, то ніхто йому не повірить. Тому поки він з терпінням вислухував слова, які не мають нічого спільного з істиною, раптом в його пам'яті виникли образи тих втомлених меринів, і він, заливаючись сміхом, покинув світ мрій.

Коли він прокинувся, то побачив, що Айналі Баба теж сміявся і читав такий вірш:

Світить сонце, обертається світ,

День прийде, коли загасне все.

Гей, володар знань та талантів!

Чи знаєш ти, хто у цьому причина?..⁸

Як йдеться в цьому повчальному оповіданні, щодо осягнення суті нескінченних таємниць Всесвіту немає різниці між людським і мурашиним розумом. Людський розум, обділений істинами, освітленими пророчим світлом, і керівництвом божественним одкровенням, нічим не відрізняється в пізнанні проявів могутності і величі Всевишнього у Всесвіті від мурашиного розуму.

Тут також слід вказати, що сон людини один із проявів милості і щедрот Всевишнього Аллаха до людства. Наші сновидіння є путівником в осягненні метафізичних таємниць життя, незбагнених розумом, уві сні відбувається безліч подій, які в реальному житті неможливі. А це дає нам можливість

8. Див. «Глибини мрій», Вид-во «Сабіль», ст. 113-117; Вид-во «Акчаг», ст. 123-127.

легше усвідомити правдивість оповідань про життя у вічному світі.

Ті люди, за винятком пророків і їх праведних послідовників, які намагаються вказувати людству шлях до спасіння і вважають себе зразковими лідерами, а особливо ті філософи, які намагаються дійти до суті всього своїм розумом, як в цьому оповіданні про мурашку, ніколи не досягнуть успіху.

Пророки, які спираються на божественні одкровення і підтверджують слова один одного, послані людям як провідники до прямого шляху. А філософи, позбавлені божественної підтримки і які слідуєть за висновками незрілого розуму, який опинився біля влади не отримав духовне виховання нафсу, погубили свої життя, будучи зайнятими лише критикою та спростуванням філософських шкіл і тверджень один одного.

Той же **Паскаль**, який витратив більшу частину свого життя на філософські дослідження, під кінець свого життєвого шляху усвідомив всю неспроможність людського розуму і віддався глибоким містичним пошукам. Ось його слова:

«Філософія досліджує лише суб'єктивне, відносне. Наприклад, те, що називають істиною по цю сторону Піренейських гір, по ту сторону вважається брехнею. По цей бік річки, що розділяє дві держави, людини, яка вбила іншу людину, називають вбивцею, а по той бік річки його вважають справжнім героєм ».

Яка користь від розуму, коли пароплав вже відплив?

Не можна всі філософські праці вважати помилковими. Так як деякі з філософів змогли досягти деяких істин, спостерігаючи і роздумуючи про суть життя та Всесвіту.

Наприклад, математик і філософ **Рене Декарт** (1594-1650), який вважається батьком сучасної філософії і раціоналізму, в результаті своїх умовиводів, початих з «доказів існування», був змушений визнати, що головним джерелом істини є Боже-ственні одкровення. У своїй відомій праці «Метафізичні міркування» учений пише наступне:

«Аллах - досконале і бездоганне, яке не помиляється і не вводить в оману. Згідно з цим, Його знання теж є бездоганними і вірними. Аллах через Свою досконалість не

робить помилок. Так як Він не робить помилок, то Його знання вірні. Так як Він не вводить в оману, то речі, які Він повідомляє, також вірні. Таким чином, джерелом точних знань є справжні знання Аллаха».

Ці ж погляди **Блез Паскаль** підтверджує своїми словами:

«Існує голос, який виходить із самих глибин нашого буття і говорить нам про наше безсмертя, який є голос Аллаха, голос настанови на істинний шлях».

Однак Декарт, Спіноза, Паскаль, Кант та інші філософи, які прийшли до висновку, що визнання існування Аллаха є необхідною умовою здорового глузду, будучи знайомі з основами релігій, змінених людей, але не пізнавши істинної релігії - Ісламу, не змогли довести до досконалості свої висновки. Наприклад, до сьогодення немає жодної відомості про те, що хтось із філософів, шанобливо відгукувався про Іслам, удостоївся честі прийняти Єдинобожжя, яке є головною умовою досягнення щастя в обох світах. Вони, за словами **Наджіпа Фазила**, подібні на тих,

«Які, наблизившись до пристані Ісламу, але не зумівши зробити крайнього кроку, спізнилися на останній пароплав».⁹

Яку користь можуть принести розум і філософія, які, довівши людину до порога вічного спасіння, так і не змогли допомогти йому зробити останній крок і переступити цю межу? ..

Ось ще одне чудове висловлювання **Наджіпа Фазила**:

«Філософія - це установа, створена для демонстрації влади розуму ... Установа, яка займається не пошуками істини, а виправленням помилок ... Кожна філософська школа стверджує істину, виявляючи помилки попередньої».¹⁰

Не варто вважати вчення віруючих філософів абсолютно марними, так як вони, будучи свого роду протиотрутою проти тверджень філософів-атеїстів і матеріалістів, звели нанівець їх помилкові умовиводи.

9. Наджіп Фазил Кисакюрек, Європейська філософія та Ісламський тасаввуф, стор. 51, Вид-во «Бююк Догу», Стамбул, 2012.

10. «Європейська філософія та Ісламський тасаввуф», стор.14.

Відомі випадки, коли в результаті філософських полемік були змушені замовкнути деякі з релігійних опонентів, серця і уми яких навечно були закриті для сприйняття доказів, що виходять з аятів Корану і хадісів.

Згідно віропереконанню ахлі-сунна людського розуму достатньо лише для усвідомлення існування Аллаха. Все що вище цього: осягнення заті- та субуті- атрибутів Аллаха, віра у відсутність у Нього всяких негативних якостей, володіння Ним усіма досконалими якостями та досконалістю, непідвладне людському розуму.

Так як наш розум здатний зрозуміти деякі речі, які не доступні п'ятьом органам почуттів, так само і ті явища, які непідвладні нашому розуму, ми можемо пізнати тільки через вчення пророків.

Прикладом цього може слугувати наступний вислів високоповажного **Імама Раббані**:

«Наш розум згоден з тим, що ми повинні дякувати тому, хто посилає нам благо, однак тому яким чином повинна проявлятися ця подяка, нас навчити можуть лише про-

роки ... Аллах не приймає ті форми поваги і подяки, які були передані нам від самого Всевишнього .. Дуже часто людина, бажаючи підвищити Господа, вимовляє деякі слова, якими вона насправді принижує велич Аллаха. Єдиним способом навчитися словам подяки є божественне одкровення ».¹¹

Таким чином, розум вкрай потребує допомоги одкровенень. Без божественної участі людина не зможе досягти досконалості в мисленні і тим самим врятуватися від впадання в крайнощі і становлення на невірний шлях.

Тому необхідно через призму віровчення Ісламу оцінити і відокремити помилки філософів-атеїстів та матеріалістів від суджень філософів, які визнають віру в Бога.

Філософія, яка не живиться істинною релігією, не в змозі викласти людині істину. Тільки справжня релігія може розкрити абсолютну і вічну віру, яка не є відносною або тимчасовою.

Бо пророки і посланці не кажуть від себе, а передають нам **«веління Всевиш-**

Яка користь від розуму, коли пароплав вже відплив?

нього Аллаха». Філософи ж, викладаючи свою суб'єктивну і відносну думку, кожне своє висловлювання починають зі слів: «На мою думку», «Я так вважаю» і т.п.

Потреба в оригінальних критеріях

По суті, за всю історію людства не було жодного суспільства, яке б знайшло щастя і спасіння, втіливши в життя погляди будь-якого філософа. Ідеї, що висувалися ними, так і залишилися мертвими теоріями, які мали право на існування в реальному житті, і збереглися лише в книгах, порожатися на полицях бібліотек. Ті ідеї, які вдалося все-таки втілити в життя, не принесли людству нічого, крім річок крові та сліз, і через досить короткий час були викинуті на звалище історії.

Ми не знаємо ні одної людини, яка досягла би щастя, перетворивши в життя ідеї Арістотеля, незважаючи на те, що він своїми працями створив основу для багатьох правил і законів етики.

Утопічна ідея Платона «Республіка» про створення ідеальної держави так і не була втілена в життя.

Теж саме сталося і з теоріями **аль-Фарабі**, який, незважаючи на своє виховання в душі Ісламу, захопився філософією. Його трактат про *«досконале місто та ідеальне суспільство»*, *«Аль-Мадінатуль-Фаділа: Досконале місто»*, так і не знайшов застосування в житті. Бо вони, не будучи істинами, взятими з реального життя, так і залишилися на папері.

Найбільш наочний приклад з Європи - **Ніцше** - автор ідеї про **«надлюдину»**, тобто про ідеальну людину. Однак прекрасні якості описаної ним людини залишилися всього лише теорією, що не втілилася ні в одній особистості і не має можливостей для практичного їхнього втілення в життя.

Однак Іслам - ідеальна система, що володіє реальними критеріями із зразковим життям пророків і конкретними прикладами бездоганної моральності. Такі якості, як істинний - підроблений, правильний - помилковий, красивий - потворний, подібні ярликам, які кожен може використовувати по-своєму. Однак якщо ці ярлики не підкріплювати реальними прикладами, то в будь-який момент може статися так, що помилкове розуміння може стати постійним.

Всевишній Аллах, підніс нашого Пана Посланця з самої нещасної ланки суспільства - сирітського дитинства до найвищих щаблів влади - правителя держави і пророка, тим самим на прикладі бездоганної поведінки Пророка в різних життєвих ситуаціях створив для людства реальні закони життя та критерії поведінки.

Всевишній Аллах посилав нашому Пророкові Священний Коран поступово, не в одну мить і не за короткий час, а протягом 23 років Його пророцтва. Кожен посланий аят спочатку втілювався в життя «Усватун Хасана» (Найкращим Прикладом), тобто незрівнянною особистістю - Пророком Мухаммадом, а лише потім на словах і особисто на прикладі пояснювався громаді мусульман.

Прекрасні зразки вчинків нашого Пана, як і Священний Коран, були збережені в незмінному вигляді і подаровані Уммі. Так як в Ніцше не було справжніх критеріїв, його ідея про «надлюдину» так і залишилася утопією. Жодна людська система моральності, будучи плодом людського інтелекту, не володіє досконалістю реальних критеріїв, якими володіє Іслам.

У всі епохи ті народи, які втілювали в життя істини, які проповідувались пророками та їхніми праведними послідовниками: вченими і освіченими людьми, беручи за приклад їхнє праведне життя, змогли досягти миру і благополуччя. Бо Всевишній Аллах в якості зразка для наслідування послав нам Пророка Мухаммада для того, щоб довести до досконалості всі людські вчинки і взаємовідносини. Один зі священних аятів говорить:

«В Посланця Аллаха був прекрасний приклад для вас, для тих, хто сподівається на Аллаха та Останній день, і багато поминає Аллаха» (Сура «Аль-Ахзаб», 33/21).

Люди, які в доісламську епоху невігластва та насильства дійшли у своїй нелюдності (якщо можна так висловитися) до самого дна Індійського океану, взявши собі в приклад бездоганні вчинки та поведінку Пророка Мухаммада і засвоївши його настанови та проповіді, досягли найвищих вершин гуманності, добродійності, моральності, милосердя, співчуття і справедливості.

Підтвердженням цієї істини є слова видатного діяча ісламського права імама аль-Карафі (пом. 684р.):

«Якби Посланець не продемонстрував жодного дива, одних Його сподвижників - сахабів, яких Він виховав, достатньо для доказу Його пророцтва».

Це суспільство тих, хто завдяки пророчому вихованню звільнилися від темряви багатобожжя і дикості невігластва та стали подібні блискучим зіркам на небосхилі людської добродійності. Покоління му'мінів, що послідували за ними, створили чудову ісламську цивілізацію, яка до цих пір викликає заздрість у всього людства.

Французький історик і мислитель **Ламартін**, оцінюючи успіх, якого досяг Посланець, зробив висновок про те, що Він володів грандіозною геніальністю:

«Якщо, як прийнято вважати, геніальність людини вимірюється за трьома критеріями: висока мета, мінімум засобів і чудовий результат, то хто може зрівнятися з Пророком Мухаммадом - найбільшою особистістю в сучасній історії? Найвідоміші з таких особистостей змогли лише створити армії, випустити закони, побудувати імперії. Але в підсумку їм вдалося лише зібрати

багатства, які в більшості випадків розпалюються на їхніх очах.

Тоді як Він привів в рух не тільки війська, системи права, імперії, племена і династії, а й мільйони людей, які складають одну третину населення всього світу».¹²

Крім того, англійський письменник **Томас Карліл** сказав наступне: *«Ні один з імператорів, які носили корони, не заслужив такої любові і поваги як Пророк Мухаммад, який власноруч ткав свою накидку».* Бо наш Пан, Гордість Світів, не звертався до людей від себе і заради розваги. Він удостоївся божественної підтримки роз'яснював людству одкровення нашого Творця.

Безсумнівно, що Османський халіфат є одним із великих держав з часів Аср Саадат (Епоха щастя - час життя Пророка Мухаммада і його сподвижників), в якому Іслам найкращим чином був застосований у суспільному житті. Пишність Османської цивілізації надихнула одного із західних письменників-утопістів, італійського філософа **Томмазо Кампанеллу** на створення його твору *«Місто сонця»*. Цей випадок є одним з

12. Альфонс де Ламартін, «Історія Туреччини».

численних прикладів того, що людство може досягти благополуччя і спокою не за допомогою філософії, яка не може бути застосована в реальному житті, а завдяки життєвій релігії, як Іслам.

Якби було достатньо одного розуму ...

Всевишній Аллах безперечно набагато краще знає особливості створених Ним рабів, ніж вони самі, і з метою відшкодування недостатності їх розуму в осягненні істини направив до них 124 тисячі пророків, а також священні писання та книги. Це вказує на те, що одного розуму недостатньо для осягнення істини і добра. Якби розум був досконалим знаряддям пізнання, то Всевишній Аллах не послав би людям стільки пророків та книг.

Яким би різним не було життя, кожного з нас пробирає тремтіння при згадці слова «смерть». Факт того, що всі життєві шляхи, якими б вони звивистими були, зникають за горизонтом смерті, пронизує нас до самої глибини душі.

Таємниця того, що буде «після смерті», подібна до отруйної змії, яка зачаїлася в людському мозку і викликає обурення ро-

зуму при думці про смерть. Люди, позбавлені духовного наставництва пророків і праведників, в усі віки намагалися заглушити і придушити всілякими помилковими тлумаченнями і загнати в кайдани людської підсвідомості роздуми про смерть. Однак тільки божественні одкровення здатні розкрити таємницю майбутніх подій, яку не в змозі осягнути людський розум.

Священний Коран – єдина божественна книга, яка розкриває таємниці і загадки тлінного життя, висвітлює її приховані сторони, містить найпереконливіші докази, що задовольняють розум і серце.

Всевишній Господь у багатьох священних аятах закликає нас до роздумів над таємницями створення людини, досконалою будовою Всесвіту і чудесами Священного Корану. Той, хто бажає прожити життя, гідне людини, повинен зануритися в роздуми, осяяні Священною Книгою.

Подібно до того, як з крихітного насіння чинари, посаженої в родючий ґрунт, виростає величезне дерево, яке вражає погляд пишністю і величчю, так і наші почуття, уява та думки в результаті підживлення Кораном стають безмежними і піднесеними.

Тому якби не було божественного блага і керівництва, що виходить із Священного Корану, наші роздуми і почуття були б подібні насінню, яке вкинене в безплідну землю.

Таким чином, для нас не може бути більшого блага, ніж осягнення величі і слави божественних дарів, через розуміння Священного Корану.

Дійсно, людство ніколи не досягне благополуччя вчитуючись в численні філософські праці, які порожаться на бібліотечних полицях. Шлях до справжнього щастя і порятунку людства лежить через проходження заклику, застереження і повчання, які викладаються му'мінами, що досягли досконалості через осягнення божественних істин і таємниць, прихованих в **Священному Корані** і його тлумаченні - **Сунні**.

Розум, виховання якого було позбавлено божественних настанов, подібний до неприборканого коня, на якому не тільки не можна досягти мети, але і цілком можливо злетіти з нього в прірву і загинути. Тому, подібно до того, як ми приборкуємо норовистого коня, щоб найкращим чином використовувати його можливості і енергію, так і наш розум потребує духовного виховання для досяг-

нення ним стану «акл салім» (досконалого розуму) в світлі божественних одкровенень та Сунни.

Філософські школи стверджують, що можливо осягнути істину буття без керівництва і настанов пророків, які удостоїлися підтримки Всевишнього Аллаха.

Однак не можна пізнати найбільші таємниці без посередництва тих виняткових особистостей, яких Господь вибрав для пророчої місії.

Високоповажний Румі підтверджує цю істину наступними словами:

«Навіть дитячий розум каже своєму господареві: «Читай книгу!». Однак дитина без допомоги дорослих не в змозі що-небудь зрозуміти з прочитаного. Розум хворого направить його до лікаря. Але сам розум не може замінити ліки. Якби кожен базика зумів знайти шлях до нескінченної милості Аллаха, то хіба посилав би Творець стільки пророків?»

Пророки є найбільшим благом, посланим Всевишнім для всього людства. Людське суспільство не в змозі отримати шляхом тисячолітніх філософських міркувань,

досліджень, пошуків, спостережень і самовдосконалення навіть малої частини тих знань про сутність і сифатів Аллаха, які цілком безоплатно передають людям пророки.

Високоповажний Імам Раббані щодо цього сказав наступне:

*«Пророки - це милість для всесвіту. Всевишній Аллах за допомогою цих великих людей ознайомив нас - володарів обмеженого розуму зі Своєю сутністю і сифатами, і в межах нашого розуміння дарував знання про Свою велич. Крім того, через раду Своїх посланців Творець повідомив нам те, чим Він вдоволений і що Йому не подобається, і наділив нас можливістю розрізняти, що для нас корисно і що шкідливою в цьому і вічному житті. Якби не було пророків, то людський розум не був би в достатній мірі здатний збагнути сутність Аллаха та Його велич».*¹³

У той момент, коли закінчуються потенціал і можливості розуму, і стає зрозуміло, що він не в змозі досягти кінцевої мети в пізнанні таємниць буття, людський розум все одно не повинен відмовлятися від спроб осягнення істин, які пов'язані між собою

13. «Мактубат», т. III, 23-й лист.

безперервною ниткою і ведуть у вічність, так як ця природна властивість розуму. Тому метафізика ніколи не залишалася без уваги до неї як релігії, так і філософії. Всім відомо, що було створено величезну кількість філософських творів, що стосуються питань метафізики.

Як ми говорили раніше, в той час як пророки, які благословляли з божественного джерела, підтверджували один одного, філософи, які взяли за основу розум, не змогли уникнути протиріч, і кожен новий мислитель починав свою діяльність з того, що спростовував і критикував судження попередніх колег. Навіть якщо в цьому велику роль і зіграв егоїзм і притягання нафсу, то головною причиною цього є протиріччя розуму.

Дійсно, наш розум в пошуках знань ніколи не уникне небезпеки попадання в сумніви, хвилювання, помилки, недоліки, забудькуватість та оману. Бо людський розум в тій чи іншій мірі, але обов'язково знаходиться під впливом будь-яких переконань, усталених поглядів, а також позитивних і негативних зовнішніх чинників. Йому неможливо повністю позбутися від таких людських слабкостей, як амбіції, гнів, гординя,

Якби було достатньо одного розуму ...

а також таких недоліків, як забудькуватість, задума і схильність помилятися. Більшість висновків з'являються на світ під впливом цих факторів. Тобто розум не є ідеальним джерелом отримання знань.

Якщо шлях розуму один...

Відомий випадок, який оповідає про недостатність розуму стався в Стародавній Греції. Один юнак прийшов до знаменитого софіста (вчителя красномовства, демагога) **Георгія** з метою вивчення права. За домовленістю одну частину оплати за навчання молода людина повинна була виплатити відразу, а суму, яка залишилась - в разі виграшу першої судової справи. Смісл цього полягав у тому, що якщо учень виграє першу тяжбу, то це буде говорити про те, що навчання пройшло успішно, і вчитель має право отримати другу частину грошей.

Однак після закінчення навчання юнак вважав віддану їм раніше суму достатньою і не захотів платити другу частину грошей. З цієї нагоди було порушено справу, яка за іронією долі виявилася першою в судовій практиці цієї молодого людини.

У залі суду учень звернувся до суддів з такою промовою:

- Я не повинен платити цю суму незалежно від того, виграю я цю справу або програю.

Суддя запитав:

- Чому?

На що молодий чоловік відповів:

- Якщо я виграю цю справу, то згідно з вашим рішенням я не буду повинен платити ці гроші, якщо я програю, то згідно з нашою домовленістю з відповідачем я нічого не буду винен йому.

У відповідь на це філософ привів свої доведення:

- Я повинен отримати ці гроші в будь-якому випадку, незалежно від того, виграю я цю справу або ж програю.

Суддя знову запитав:

- Чому?

- Якщо я виграю справу, то згідно з вашим рішенням я буду повинен отримати цю суму грошей, якщо я програю, то згідно з домовленістю з позивачем він мені залишиться винен. Бо в разі моєї поразки він виграє цю справу, що є умовою виплати обіцяної мені суми.¹⁴

14. Див. Ісламський світогляд, стор. 267-268; Європейська філософія та Ісламський тасаввуф, стор. 22-23.

Як ми бачимо, твердження обох є цілком розумними і логічними. Значить, розум і логіка, як показано в цьому прикладі, час від часу можуть зайти в глухий кут, заплутавшись у власних лабіринтах. Це нагадує той випадок, коли на стіні кріплять плакат з написом: «Тут заборонено вивішувати оголошення!», Що саме по собі суперечить суті цієї пропозиції ...

Хіба можливо, щоб розум, який не в змозі навіть вирішити безліч людських протиріч подібного роду, зумів осягнути всі сторони нескінченних божественних таємниць? Якщо людина потрапляє в таке становище при вирішенні мирських проблем, то що ж буде відбуватися з ним, коли він зіткнеться з безліччю духовних і релігійних питань, з якими не можна розібратися без допомоги одкровенень? Цілковита нездатність, безсилля і недосконалість ...

Таким чином, вихід розуму з глухого кута знаходиться у вихованні його в світлі одкровенень і покірності серця істинам, які перебувають за межею пізнання.

Символ протиріччя– позитивізм

Всі матеріалістичні філософські погляди, які заперечують метафізичні релігійні істини, ґрунтуються на «позитивізмі». Філософія позитивізму визначає єдиним джерелом пізнання емпіричне дослідження, засноване на сприйнятті п'яти органів почуттів.

Згідно цієї філософії, немає ніякої істини в тому, що не пізнане п'ятьма органами почуттів у результаті лабораторного експерименту. Згідно їхньої думки, істинне лише те, що може бути доведене лабораторним методом і відчувається одним (або декількома) органами почуттів. Так як Іслам закликає до віри в «гайб» (таємне), що знаходиться за межею пізнання п'яти органів почуттів, то його найбільшими противниками є філософи-позитивісти.

Позитивізм заснований на двох положеннях, які суперечать йому самому. Одне

з них - «цілісність», інше - «обов'язковість».

Принцип цілісності полягає в наступному:

Властивість будь-якої істоти є проявленням у всьому Всесвіті. Наприклад, якщо в лабораторних умовах при нормальному атмосферному тиску нагрівати воду, то вона, досягнувши певної температури, почне випаровуватися. Вчені, визначивши температуру кипіння води при 100 градусах Цельсія, визначили точку закипання води. На підставі цього виникло твердження, що будь-яка вода, нагрівшись до даної позначки, починає випаровуватися. Інші закони фізики були аргументовані точно таким же чином, на підставі позитивістського мислення.

Однак в лабораторних умовах можна перевірити тільки обмежену кількість зразків води. Навіть якщо це буде тисяча примірників, позитивіст, незважаючи на те, що не досліджена ще безмірна кількість води, стане стверджувати, що «Будь-яка вода починає випаровуватися, досягнувши температури в 100 градусів». Однак для них це теж є протиріччям, так як вони не можуть повірити в те, що не було доведено лабораторним шляхом. Незважаючи на це, на питання: «Як ви

можете стверджувати це, не перевіривши всю воду?»), Вони дадуть таку відповідь:

- Так як всю воду неможливо перевірити, ми, відчувши певну кількість води і помітивши, що вона починає випаровуватися при одній і тій же температурі, узагальнили результат цих лабораторних досліджень, на підставі чого і вивели цю закономірність.

Між тим як прийняття релігійних істин відбувається точно таким же чином. Віруючі люди, помітивши, що релігійні твердження, які піддаються сприйняттю нашими п'ятьма органами чуття, цілком відповідають нашій свідомості, продовжують вірити і приймати ті істини, які не піддаються осягненню людським розумом.

Наприклад, людина, що міркує про те, як Всевишній Аллах завдяки своїй безкінечній могутності створив всі істоти та дав їм життя, і спостерігає це в реальному житті, не ускладниться уявити собі силу Творця, за допомогою якої Він воскресить всі живі істоти після їхньої смерті. Точно так же людина, яка зауважує те, що Господь не залишив без уваги жодне своє творіння і наділив їжею кожного з них, в стані зрозуміти те, що Творець має можливість заклин-

кати на Суд всіх Своїх рабів у Вічне життя. Таким чином, виходячи з закономірностей, доведених шляхом споглядань, можна прийняти ті закони, які не піддаються осягненню розумом.

Позитивісти ж, приймаючи для себе цю методологію цілком природною, вважають її нерозумною щодо віруючих і заперечують всі закони метафізики. Тим самим вони суперечать самі собі.

Насправді ж це протиріччя є загальним слабким місцем всіх філософських течій, які виступають проти Єдинобожжя. Високоповажний Імам Раббані так сказав про ці протиріччя, яким піддалися філософи, зіткнувшись з Божественними істинами:

«Як дивно, що люди, які витрачають все своє життя на вивчення логіки, яка перешкоджає здійсненню помилок під час роздумів, і осягають цю науку до найдрібніших подробиць, зіткнувшись з такими питаннями, як пізнання сутності Аллаха, Його сифатів і дій, втрачають самоволодіння, забувають логіку і починають нести всяку нісенітницю. Вони нагадують тих, хто протягом багатьох років був зайнятий підготовкою військового спорядження, а коли

настав час воювати, розгубилися і забули, як використовувати цю зброю ».¹⁵

Іншою невід'ємною основою філософії позитивізму є принцип **«обов'язковості»**. Позитивісти, будучи не в стані пояснити лабораторним шляхом властивості речовин та їхню різницю, прийняли їх як **«обов'язковість» (належне, вимушене)**.

Насправді ж на думку позитивістів, кожне твердження обов'язково повинно бути доведене лабораторним досвідом, тому їхнє беззастережне прийняття властивостей істот, даних ним з самого їх створення, для них же самих є явним протиріччям.¹⁶

Наприклад, позитивісти задовольняються лише доказами різних фізичних явищ, щільністю речовини і іншими її властивостями, проте вони не займаються дослідженнями їхніх причин. Бо таємниця створення знаходиться поза їхніми інтересами. А Іслам пояснює всі ці особливості з точки зору мудрості «Божественного передвизначення та гармонії», закладеної в цілі створення всіх істот.

15. «Мактубат», том III, 23-й лист.

16. Див. «Ісламський світогляд», стор. 46, 269.

У Священному Корані міститься наказ для кожного му'міна, який читає книгу під назвою **«Всесвіт»: «Читай в ім'я Господа твого, який створив все творіння»** (Сура «аль-‘Аляк», 1). Тобто тут, звелений як розумовий, так і духовний перехід від творіння до Творця, від твору мистецтва до його автора, від створення його Творцеві, слухаючи прояви божественних імен, сифатів та Його могутності. Крім того, нам пропонується поглянути на Всесвіт не заради його самого, а заради його Творця.

А філософія матеріалізму розглядає створення заради самих творінь. Тобто тут істоти вивчаються з точки зору матеріалізму, ігноруючи при цьому самого їх Творця. Той, що розглядає картину не бажає бачити її автора, той, хто вивчає твір уникає думок про його Творця. Це є одним із прикладів тому, як недосконалості і неповноцінності матеріалістичного світогляду протиставляється ширина, глибина та пишність Ісламського світогляду.

Крім того, з точки зору Ісламу, єдиною досконалою та істинною істотою є Всевишній Аллах. Всі інші творіння, крім Аллаха, зобов'язані Йому своїм існуванням. З цього

впливає, що «людина» теж не досконала, а обмежена істота.

Філософські школи, які стверджують можливість знаходження істини без підтримки релігії, на чолі ставлять людину і сприймають її як абсолютну реальність, інші ж творіння прив'язані до неї служать їй. Егоїстичний фараон, який вважав, що весь світ крутиться навколо нього, і зарозумілий Немруд є яскравими прикладами тих нещасних, які згадуються в наступних аятах Священного Корану: **«Хіба ти не бачив того, хто вибрав своїм богом нице бажання?..»** (Сура «аль-Джасія», 23)

Вони прагнуть змусити людей забути про те, що вони **«раби Господні»**, прикриваючи такі недоліки, властиві людській природі, як помилки, слабкість, забуття, неспроможність, потреби і суєтність. Ці філософи, намагаючись звести до випадковості всі життєві та мирські блага, послані Аллахом людству, намагаються закрити ворота служіння і подяки Всевишньому. Все це, як відомо, є головною метою шайтана - явного ворога всіх людей.

Філософія позитивізму, яка складає основу всіх ідей, які суперечать релігії, пустила свої паростки в усі сфери життя. Наприклад, комунізм вплинув на економічне життя, а фрейдизм - на сексуальні відносини і т.д., що породило різні погляди, які виступають проти Ісламу. Всі вони спираються на позитивізм, який був відкинтий через свою недосконалість в досягненні істини.

Розум - двосічний ніж

«Ті, хто вважає сили розуму безмежними, змушені погодитися з тим, що розумні люди не повинні здійснювати злочинів. Якщо розум є могутнім засобом пізнання істини, тоді чому розумні люди скоюють злочини? Чому він є організатором поганих справ? У той час як всі людські системи, виносячи вирок винному, згодні з тим, що засуджений повинен бути несповна розуму. У разі доведення того, що під час скоєння злочину чоловік перебував у нестямі, то його дії залишаються безкарними.

Це означає, що логічна основа покарання злочину полягає в прийнятті того факту, що злочинець є людиною розумною, і що він розумово повноцінний. В такому випадку, вірити в те, що розум є достатнім засобом для досягнення блага, а також, незважаючи на це, карати його за вчинення проступків, є свого роду протиріччям. Іслам же далекий від цього, так як вважає

людський розум необхідним, але не достатнім засобом».¹⁷

Розум подібний до ножа з двома лезами. Він може бути засобом для здійснення як блага, так і поганого вчинку. Використовуючи розум, можна здійснювати і злочини, і благородні справи... Без допомоги розуму неможливо досягти того найвищого рівня, якого тільки може досягти раб Божий. Однак найчастіше саме розум змушує людину опуститися до стану «**баль хум адалль**»¹⁸, тобто опуститися до найнижчого рівня, нижче рівня тварин.

17. Див. «Ісламський світогляд», стор. 36.

18. Див. Сури «аль-А'раф», 7/179; «аль-Фуркан», 25/44.

Затемнення розуму

Філософи осягнули своїм розумом деяку частину істини і розвинули на підставі їх цілі системи. Однак вони принесли суспільству більше шкоди, ніж користі. Крім того, іншою їхньою помилкою є той факт, що вони взяли на себе сміливість пояснити сутність людини, ґрунтуючись лише на її бажаннях та потребі. Виявивши всього лише одну реальію з особливостей людини, вони звеличували і поширювали її над іншими, зводячи усі життєві потреби лише до однієї єдиної. Ця теорія відома як теорія «монізму».

Наприклад, **Зіґмунд Фрейд** (пом. 1939 р.) в своїй праці висунув теорію про смисл життя людини, яка настільки примітивна і низинна до такої міри, що уподібнює життя існуванню диких тварин. Багаточисельні і складні істини він звів до примітиву, ніж підштовхнув людину до розбещеності та ганьби. Так як цей вчений, висуваючи на перший план почуття сексуального задово-

лення, розглядав всю життєдіяльність людини саме з цієї точки зору і в основу всіх явищ поклав так зване «лібідо»¹⁹.

Звичайно, ця схильність закладена в нас з самого народження і надає певний вплив на нашу поведінку. Однак омана Фрейда полягає в тому, що він вважав лібідо основною причиною всіх людських вчинків і пов'язував його з усіма сферами життя. Це подібно до того, коли який-небудь крихітний предмет під час його розгляду в об'єктив збільшується до такого ступеня, що неможливо розгледіти інші предмети, які оточують його.

Саме цей момент є одним з відмінностей між Ісламським раціоналізмом і раціоналізмом західної філософії, який грандіозні і багатогранні істини зводить лише до чогось дуже примітивного, щось часткове намагається видати за все ціле, що робить всю їхню ідею помилковою і суперечливою.

Ісламський раціоналізм розглядає мале як складову частину єдиного цілого, рухається від цілого до часткового, якому тим самим приділяє заслуговуючу йому ува-

19. Лібідо – згідно доктрини Фрейда, життєва енергія, яка проявляється у вигляді статевого потягу (інстинкту).

гу, розглядаючи його в комплексі з іншими складовими, спирається на принципи таухіда, об'єднання, вдосконалення і завжди залишається вірним цим ідеям.

Наприклад, Іслам теж приймає як реальність статевий потяг людини. Він не засуджує, а перетворює цю схильність, послану людям для продовження роду, і укладає її в рамки дозволеного вчиненням законного шлюбу. Те, що не виходить за ці межі, вважається законним і допустимим, решта ж (в цьому величезна мудрість) заборонена.

Так само **Карл Маркс, Чарльз Дарвін** і багато подібних їм філософів-матеріалістів, позбавлені керівництва неспотворених божественних одкровенень, розглядали людину лише як біологічну істоту і заперечували її духовний світ, тим самим стали причиною духовної і соціальної убогості мільйонів людей. Утопічна ідея комунізму, який намагалися побудувати в 20 столітті, ні до чого не привела, крім як потьмарення життя в обох світах людей, які жили на територіях де бувдувався комунізм.

Карл Маркс, висуваючи економіку на перший план, намагався тим самим розкрити питання буття і явищ, які відбуваються в

ньому. Як і інші він, взявши за основу одну частину єдиного цілого, ігнорував інші його складові. Так, розум, позбавлений керівництва одкровеннями, порушує рівновагу і гармонію. Що відбувається в такому випадку? **Лібералісти**, які розглядають життя з точки зору економіки, не надають значення способам заробляння коштів, **капіталісти** перетворюють людей в шестерінки механізму, який обертає колесо економіки, **комуністи і соціалісти** витрачають даремно своє життя, сперечаючись про те, кому належить майно.

У них, а також інших подібних ним систем відсутня духовна сторона. Тут немає ні милосердя, ні співчуття, ні совісті, ні розуму ...

Іслам визнав матеріальну необхідність як одну з багатьох інших реалій нашого життя і приділив їй належну увагу. Преобразивши цю дійсність у світлі одкровень, він проголосив її саму прийнятну форму для душевної рівноваги та благополуччя людини, а також вказав дозволені і заборонені способи заробляння коштів.

Іслам сповіщає все людство, що майно належить не окремій особистості, не ціло-

му суспільству, а лише Всевишньому Аллаху. Мусульманин виступає лише в ролі скарбника, який з дозволу Господа економно розпоряджається даними йому на певний термін засобами. Також Іслам проголошує, що мирське залишається в тлінному світі, а людина, здійснюючи вчинки в цьому житті, повинна пройти тестування і готується до вічного життя. Він поклав на людину відповідальність за все суспільство.

*«Той, хто лягає спати ситим, в той час, коли його сусід голодний, не вважається (істинним) му'міном».*²⁰

*«Той, хто не поділяє горе інших му'мінів, - не з нас».*²¹

Ці принципи, оголошені Посланцем роблять мусульман відповідальними один за одного, завдяки чому встановлюється соціальна справедливість і солідарність. Наприклад, в історії Ісламу є такі періоди (під час правління Умара ібн Абдульазіза) коли в суспільстві неможливо було знайти ні однієї бідної людини, яка би потребувала милостині.

20. Хакім, II, 15.

21. Хакім, IV, 352; Хайсемі, , 87.

Ще один випадок прояву співчутливості в Ісламі: в Османському халіфаті функціонували 26 тисяч благодійних фондів (вакфів), які охоплювали всі верстви суспільства і не залишили в ньому жодного слабкого місця. Це запобігало появі у бідняків по відношенню до заможних співгромадян таких почуттів, як ненависть, заздрість і злопам'ятність, сприяло душевній рівновазі та гармонії в суспільстві.

Таким чином, Іслам перетворив економіку, як і всі інші сторони нашого життя, таким досконалим чином, який сприяв би благополуччю в цьому світі та у вічному житті як окремо взятої людини, так і всього суспільства.

З цього випливає, що для будь-якого мусульманина розумна та дійсність, яка відповідає божественним велінням і яка містить в собі глибину і широту сприйняття, що бере до уваги, як тлінний світ, так і ахірат. В цьому відношенні кожен мусульманин постійно пам'ятає про Творця - велику, досконалу істоту, яка перевершує людську уяву, створила все суще з нічого і дала своїм творінням життя, і поминає Його як розумом, так і серцем. Він сподівається на те, що зустрі-

неться з Господом у вічному житті. Ні одне філософське вчення, що є лише плодом людського розуму, не в змозі дати подібний душевний спокій і задоволення.

Тому більшість поглядів і ідей, які західні раціоналісти вважають розумними і логічними, не визнаються Ісламом. І ті люди, які, використовуючи свій розум, впадають в безбожництво або недостатньо серйозно ставляться до релігійних розпоряджень, або ж вважають дозволеним будь-який аморальний вчинок, не вважаються розумними людьми. Бо розум залишається розумом лише тоді, коли він кориться абсолютній істині.

Поет **Фізулі** так описував немічність розуму, який слідує своєю дорогою та не прислуховується до божественних істин, які наставляють на істинний шлях:

Прошу у розуму делалет (доказ),

Але він веде мене в далалет (в оману) ...

«Тобто я хочу отримати в свого розуму керівництво до істини. А він, навпаки, направляє мене до омани та брехні».

Не тільки розум визначає стан і поведінку людини. У житті він частіше керується

почуттями, ніж розумом. Таким чином, для того щоб досягти істини і блага, необхідно вдосконалювати, виховуючи в світлі божественних одкровенень не тільки розум, який є центром наших думок, а й серце - джерелом наших почуттів. Для цього потрібне духовне виховання: очищення душі та приборкання нафсу, який направить наші почуття, думки і вчинки на шлях, осяяний божественними істинами.

В іншому випадку людина не зможе врятуватися від помилкових висновків і необачних вчинків, до яких можуть привести його земні прихильності. Вона проведе своє життя в омані, приймаючи злидні за щастя. Незважаючи на те, що вона повністю загрузне у власних помилках та омані, вона буде продовжувати вважати себе правильною. Навіть якщо вона зробить найтяжчий злочин, то її анітрохи не стане мучити совість. Вона опуститься в світ зла і несправедливості, стрясає небеса, через душевну сліпоту і бездушність буде вважати свій стан правильним і природним.

Служіння яким розумом?

У всій історії людства невідомий ні один тиран, що розумів себе найрозумнішим з людей, який би мучився хоч найменшими докорами сумління через скоєння ним вчинків. Бо всі його нелюдські діяння здавалися йому найрозумнішими.

У Мецці в доісламський період батьки заживо ховали своїх новонароджених доньок, не звертаючи уваги на несамотиті крики їхніх матерів. У тому ж місті рабовласник міг спокійно зарізати свого раба, не відчуваючи при цьому ні найменшого каяття совісті і переживання. Для цих людей зарізати раба було все одно, що напилити дров. Більш того, вся ця дикість і насильство вважалися цілком природними і законними їх правами.

Ватажок гунів **Атілла**, який захопив величезні території від пустелі Каракум в Середній Азії до Західної Європи, включаючи

Рим, залишив на території довжиною 7.000 км лише море крові, страждань та сліз.

Монгольський правитель і полководець Хулагу, який захопив центр світової цивілізації Багдад, втопив у річці Тигр 400 тисяч невинних мусульман. Більш того, їм настільки оволоділа ненависть та жорстокість, що він наказав викинути в воду величезну кількість творів, написаних віруючими з високою скрупульозністю і любов'ю. Тигр в той час убрався в колір крові та чорнила. Сам же тиран, здійснюючи ці безжальні вчинки, не зазнав навіть малої частки почуття провини.

Похід **Олександра Великого** з Македонії в Індію, перемоги військ **Чингісхана і Тамерлана** також супроводжувалися проявами небаченої жорстокості. Позаду себе вони залишили лише страждання мільйонів, сльози і землі, просочені кров'ю.

Вивчаючи новітню історію, задаєшся питанням: Хіба комунізм, побудований на черепах двадцяти мільйонів чоловік, не є породженням збоченого розуму? При дослідженні цих подій з точки зору істини і елементарного права перед очима проносяться моторошні картини, які змушують здригнутися навіть найстійкіших людей.

Хоча ці тирани розцінюють як великий успіх скоєні ними злочини, які є ганьбою людства, в кінцевому підсумку в історії вони залишаються лише призвідниками найжорстокішого насильства, яке відбулося ними лише з їхніх амбіцій.

Ці люди могли б бути геніальними, здатними і проникливими. Однак, будучи позбавленими духовного виховання, піддалися своєму нафсу і не очистили свої серця, усі їхні таланти і здібності стали знаряддям для здійснення зла. Вони приспали свою совість і заглушили в собі почуття співчуття та милосердя. Це причина того, що коли тирани скоюють злочини, незбагненні людським розумінням, їхній розум сприймає їх як цілком природні і необхідні вчинки.

У всій історії людства усі жорстокі диктатори завжди вважали себе правими і звинувачували у вчинених злочинах інших. Ті, хто здійснює подібне насильство, вважають свої вчинки найрозумнішими, так як їх розум закритий для божественних істин. У кінцевому підсумку вони стають настільки божевільними і безтурботними, що вже не в змозі побачити те, що, залишаючи за собою замордовані людські життя, отримують

взамін лише прокльони мільйонів пригноблених ними людей і накопичують собі покарання і муки у вічному світі.

Такі картини можна побачити в усі періоди людської історії. Наприклад, великий ісламський правознавець **Абу Ханіфа** отримав запрошення на посаду кадія Багдаду, яка була найвищим титулом після халіфа. Однак знаючи, що в згоді, він стане знаряддям в руках жорстоких правителів, виконувати їхні несправедливі накази, що порушують права простих людей, він відхилив цю пропозицію. Тоді вони, будучи не в змозі зрозуміти причину його відмови, пригрозили цьому великому мислителю ув'язненням та побиттям різками. Однак найвидатніший правознавець в світі Абу Ханіфа вважав за краще це покарання вічним мукам.

Таким чином, ті люди, які є заручниками мирських пристрастей і ненаситних бажань нафсу, стають настільки дурні, що вже не в змозі побачити свої помилки. Яким би великим не був такий розум, він не може врятуватися від здійснення провин і насильства.

Ті тирани, які вважали вірним рішення щодо Імама аль-А'зам (Найбільшого з імамів) і відстоювали свою правоту в приведен-

ні цього вироку в дію, загубилися в закутках історії, їхні імена зараз навіть ніхто і не згадає. Однак високоповажний **Абу Ханіфа, Величніший з імамів**, засновник ханафітського мазхаба, і до цього дня продовжує жити в наших серцях і отримувати на свою адресу молитви подяки.

Здоровий розум ...

Історія свідчить, що **фараони, Немруд, Атілла, Олександр Македонський, Хулагу** і багато інших подібних їм тиранів що стали заручниками власного розуму, через свої злочини стали ворогами людства. І навпаки, **Мавляна** (Джаляледдін Румі), завдяки божественному керівництву удостоївся звання «розсудливий», який досяг джерела божественної дружби та любові, і більшість праведних рабів Аллаха не тільки за життя, але і після смерті стали для людей провідниками до душевного спокою і до милості Творця. Вони на всі часи залишаться кращими друзями для людства.

Безперечно, **вельмишановний Мавляна** продовжує жити в наших серцях вже сім століть. У наші дні в Америці та в Європі користуються великою популярністю книги про таємниці людської душі, серед яких найвідоміший твір Мавляни «Маснаві», а також праці інших вчених Тасаввуфу. Крім того, з

нагоди 800-річчя від дня народження цього видатного мислителя ЮНЕСКО оголосило 2007 рік роком **Румі**, що ще раз доводить його визнаний авторитет у всьому просвітленому світі.

Дійсно, вельмишановний Мавляна, який в своїх творах брав за основу Священний Коран та Сунну, піднімає людину над іншими істотами, був з успіхом прийнятий в західних колах гуманістів.

Це означає те, що з глибокою щирістю написано цим великим праведником послання всьому людству багато століть назад, і сьогодні знаходить відгуки у всьому світі і викликає хвилювання в душах його читачів. Бо «**Маснаві**», немов дзеркало, допомагає людині пізнати власний духовний внутрішній світ і вирішити його проблеми. Душі, які потрапили під вплив сучасного матеріалізму, через цей твір знаходять спокій і стають на істинний шлях. Так як людина, зійшовши на вершину матеріального добробуту і навіть заволодівши всіма скарбами цього світу, всеодно не зможе нічим заповнити ту душевну порожнечу, яка утворюється в результаті позбавлення її Божественних Одрокровень.

Вельмишановний Мавляна істину, яка допомагає людині досягти справжнього щастя, висловив так:

Не забувай, що філософські думки, які народжені від єства людини і мрій, не є істина, народжена від благословенного світла Аллаха. Твоя земна філософія може лише посилити підозри і сумніви.

Не забувай, що тільки духовна істина підносить людину до небес і звеличує його над усіма.

На жаль, дуже розумні філософи часів Кінця Світу - мудреці з характером шайтана вважали себе вище інших.

Вони просувалися вперед, навчаючись обману. Своїми міркуваннями, такими, які суперечать релігії, вони пригнічували праведних рабів Аллаха. Вони поспішали у справах і світоглядних системах, незбагненних здоровому розуму!

Вони знехтували терпіння, всепрощення, доброзичливість і щедрість, які є еліксиром справжньої духовної користі і багатства ».

Спокій душі – в мудрості...

Філософи заявили про те, що зуміють досягнути істини з допомогою органів чуття та розуму, не позбавленого безлічі слабкостей та обмеженого у своїх можливостях, однак цими засобами вони так і не змогли задовольнити ані себе, ані інших людей.

Ті, хто займався **каламом** (ісламською філософією), намагались у світлі божественних одкровень знайти рішення шляхом міркувань та порівнянь, заснованих на принципах розуму. Однак і вони через те, що користувались тільки своїм розумом, принесли користь тільки в тих питаннях, які підвладні розуму, їм так і не вдалося задовольнити свої душі в тих питаннях, які перебувають за межею люського розуміння.

Справжні ж послідовники Тасаввуфу, які слідують Священному Корану та Сунні, у питаннях, де недостатньо однієї сили розуму, продовжили свій шлях на крилах покірності душі Всевишньому Аллаху, в ре-

зультаті чого досягли горизонтів **істини** та удостоїлись ма'ріфатуллах (просвітленості). Людська душа в стані знайти справжній спокій, лише знайшовши мудрість.

До прикладу, шляхетний Алі відносно вище сказаного казав:

«Заспокоюйте свої душі мудрими словами і вчинками. Бо вони, як і ваші тіла, втомлюються».

«Кажіть людям мудрі слова, які наводять їх на роздуми, щоб їхні душі знайшли спокій».

Поняття **«мудрість»** в прямому значенні означає «розуміння істинної суті речей, таємницею сторони подій і явищ».

Мудрість означає визнання розумом власної безпорадності в осягненні законів буття. Безліч таємниць, недоступних розуму, можна осягнути лише через мудрість. Справжній сенс проявлення божественної могутності у Всесвіті можна зрозуміти лише через призму мудрості.

Без мудрості всі таємниці залишилися б нерозкритими. А якби вони залишилися таємницями, то душі не змогли б отримувати божественні знання. Тоді б не було і таких великих людей, як високоповажний Мавля-

на, Абдулькадір Гейлані, Юнус Емре, Шах Накшібанд, Азіз Махмуд Худаї та багатьох інших прекрасних рабів Аллаха, які стали для всіх му'мінів прикладами для наслідування та орієнтирами на істинний шлях.

Джерельця мудрості заб'ють лише в тих серцях, які очистилися і зробили певний духовний шлях розвитку. Тому му'мін, очищаючи свою душу керуючись Книгою і Сунною Його Посланця, удостоюється честі володіння непорочним серцем.

А кінцевою метою набуття знань є занурення в глибини мудрості, досягнення нескінченних таємниць божественного мистецтва, прихованих в Священному Корані, Всесвіті та людині, досягнення проявів могутності та величі Аллаха в кожній частинці всього сущого.

Наприклад, медицина вивчає чудові біологічні механізми людського тіла, закладені самим Аллахом. Ботаніка досліджує божественні закони, які Всевишній вклав в життя усіх рослин на Землі. Мудрість - це пізнання Володаря і Засновника всіх законів і принципів, вивченням яких займаються звичайні науки. Бо справжня мета науки - пізнати серцем таємниці початкового джерела цих знань, а не зібрати знання в мозку. Це

можливо лише якщо душа буде осяяна божественним світлом.

Всевишній Аллах повідомляє:

«Аллах дарує мудрість, кому захоче, а той, кому дана мудрість, нагороджений великим благом. Але тільки розумні слухають настанови» (Сура «аль-Бакара», 269).

Тому лише послідовникам Тасаввуфу вдалося оживити людські душі, своїм зразковим способом життя і залишеними після себе творами даючи вичерпні відповіді на життєві питання та проблеми.

Один з видатних ісламських вчених минулого століття Мухаммад Хамідуллах сказав наступне:

«Моє виховання було засновано на раціоналізмі. Праці та дослідження в області права змушували мене заперечувати все те, що не можна було переконливо описати та довести. І я виконував свої обов'язки мусульманина, як намаз, піст не з причин тасаввуфу, а з правових причин. Я казав собі:

«Аллах - мій Господь, мій господар. Тому я повинен виконувати всі Його заповіді. Крім цього, права і обов'язки взаємопов'язані. Аллах наказав мені виконувати їх для мого ж

блага. У такому випадку, я повинен дякувати Йому за це ».

З того часу, коли я почав жити у західному суспільстві (в околицях Парижа), я з подивом став помічати, що християни приймають Іслам не завдяки науковим працям вчених фікха (Ісламського права) та калама, а працям таких праведників, як Ібн Арабі і Мавляна . І я сам помітив, що коли мене просять дати пояснення щодо будь-якої теми в Ісламі, і якщо моя відповідь спирається на логічні докази, то вона не задовольняє мого співрозмовника. Однак, коли я даю пояснення, засновані на тасаввуфі, то результат не змушує себе довго чекати. Зрештою я поступово втратив здатність впливати через розум.

Зараз я вірю, що так само як в часи Газан Хана після руйнівного вторгнення Хулагу, так і в наш час, принаймні в Європі і Африці для служіння Ісламу необхідні не зброя, не розум, а душа, тобто тасаввуф.

Після цього я почав вивчати деякі праці з тасаввуфу. Це відкрило мені очі. Я зрозумів, що тасаввуф часів Пророка Мухаммада і шлях великих праведників полягає не в праці над словами, не в занятті безглуздими

і непотрібними справами, а в дотриманні найкоротшої дороги (тасаввуф), яка знаходиться між людиною і Аллахом, тобто в послідовному розвитку, в пошуку шляху розвитку особистості.

Людина шукає причини обов'язків, покладених на неї. Матеріалістичні пояснення в духовній сфері віддаляють нас від наміченої мети. Однак духовні тлумачення в стані задовольнити людину».²²

Таким чином, самі вичерпні відповіді на нагальні питання людства приховані в словах, що виходять з вуст послідовників Тасаввуфу, які взивають до сердець людей з горизонтів божественних істин.

Бо ці освічені особистості є духовними передавачами знань від розуму, вихованого на божественних одкровеннях, і сердець, зрошуваних благом любові до Всевишнього. Вони найкращим чином визначають, що роздуми, позбавлені настанов праведної

22. М. Азіз Лахбабі, Персоналізм Ісламу, Переклад І. Хакки Акин, стор. 114-115, примітка 8, Стамбул, 1972. Ця примітка містить в собі текст листа Мухаммада Хамідуллаха від 27 вересня 1967 року, адресованого перекладачеві. Крім того, див. Мустафа Кара, Сучасні рухи тасаввуфу в текстах, стор. 542-543.

душі, які беруть за основу ниці бажання, за-смічені гординою і пихою, втрачають вірний напрямок і звертають убік диявольської розбещеності і збочень. Тому високоповажний Румі сказав:

«Якби у сатани було стільки любові (тобто духовності), скільки у нього розуму, скільки розуму, то він би не впав у нинішнє своє становище».

Дійсно, розум перший свій бунт скоїв проти Всевишнього Аллаха, який створив його і дає йому життя. У цьому протистоянні дурним виявився лише сатана.

Цей світ переповнений бісами, повсталими проти наказів Всевишнього Творця. Їхні намови безтурботні люди сприймають як прояви свого розуму. Хоча головне вміння і сьогоднішня розсудливість людини полягає в його умінні захистити себе від підступів диявола, підкорившись волі Аллаха, що створив його.

Високоповажний Румі, вказуючи на ступінь важливості вміння упокоритися душею Аллаху та Його Посланцю, відкинувши в сторону усі сумніви та запитання стосовно

істин, які перебувають за межею людського розуму:

«Не дивлячись на те, що розум достатній в мирських справах, за самою своєю суттю він є недостатнім для осягнення Істини, божественних таємниць, тобто досягнення рівня ма'рїфатуллаха. На цьому великому шляху необхідний лише один засіб. Це душа, любов, захоплення любов'ю і самозабуття».

Мухаммад Ікбаль в своєму метафоричному оповіданні оповідає про те, що для порятунку від темних лабіринтів свідомості немає іншого шляху, як скоритися з любов'ю незбагненим божественним істинам, приборкавши свій нафс і очистивши свою душу:

«Одного разу вночі в бібліотеці я почув, як міль шепотіла метелику:

- Я проповзла крізь ці книги Ібн Сіні. Я бачила всі твори Фарабі. Однак я так і не змогла зрозуміти філософію цього життя. Немає такого сонця, яке осяяло б мої дні ...

У відповідь на стогони тлі метелик показав їй свої обпалені крильця і сказав:

- Дивись! Я заради цієї любові обпалив свої крила.

А потім додав:

- Трепет крил і любов оживляє життя, захоплення любов'ю його окрилює! .. ».

Тобто метелик, показуючи тлі свої обпалені крила, мовою жестів сказав їй:

- Рятуй себе від загибелі в лабіринтах філософії! Окрилися до майбутньої зустрічі з Коханом, витивши з джерела «Маснаві», наповненого любов'ю, пристрастю і благодаттю! ..

Для того щоб облагородити розум і душу, необхідно безтямно і любов'ю тремтіти подібно метелику в променях світла істини, яке виходить з божественного джерела, і самовіддано служити на шляху Всевишнього. Тільки цим шляхом можна вибратися від темних лабіринтів розуму і досягти душевного спокою та щастя. Кругозір людини, яка поєднала в собі частинку душі зрілу логіку шляхом вдосконалення розуму і підйому душі на вищі щаблі, звільняючись з полону мирських і егоїстичних прагнень, відкривається для нескінченності ...

Крила душі - любов...

Кожен му'мін протягом усього життя потребує божественної любові, дарує безмежну проникливість та інтуїцію. Інакше практично не можливо перейти від оболонки до серцевини, від форми до змісту, від зовнішнього вигляду до внутрішнього стану.

Яман Деде (Абдулькадір Кечеоглу, пом. 1962р.), який вчив нас персидській мові в школі імам-хатибів, казав:

«Я твердо увірував в цю істину:

Щоб злетіти потрібні два: «Палка любов до Всевишнього і щире поклоніння Йому». Любов без поклоніння, як і поклоніння без любові, - всього лише одне крило ».

Як неможливо літати з одним крилом, так само не можна вірити, і служити Господу без любові до Нього. Всі етапи служіння Всевишньому необхідно осягати і здійснювати тільки з любов'ю. Тільки в цьому випадку можна досягти духовної освіченості.

Саме тому благородні сподвижники Посланця, відкинувши усі сумніви та плутанину розуму, які іноді виникали у відповідь на веління Аллаха і Його Посланця, постійно повторювали:

سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا

- (Слухаємо та покоряємося). Вони беззастережно, з повною покорою і без всяких сумнівів йшли за пророком і віддавали за Нього своє життя, повторюючи: «О, Посланець Аллаха! Хай будуть мої батьки жертвою на Твоєму шляху!».

Коли ж Посланець Аллаха запитував їх: *«Хто передасть правителям сусідніх держав це послання?»*, вони, без найменших роздумів типу: *«Як я зможу подолати такий шлях, на чому я поїду, чи буде у мене провізія, як я прочитаю цей лист цим катам?»*, натхненно і покійрно прагнули виконувати будь-яке доручення Пророка натхнені щирою любов'ю до Нього.

Бо вони були просвітленими рабами Аллаха, які в результаті пророчого виховання перейшли від **«акл мааш»** (тлінної свідомості) до **«акл маад»** (усвідомлення вічності). Тобто вони, перевиховавши свій розум,

користуючись божественними істинами, перестали використовувати його як засіб придбання мирських і тілесних вигод, а навпаки, надавши йому кращі якості, проявили високе завзяття в підготовці до вічного життя.

Саме тому благородні сахаби, незважаючи на те, що провели все своє життя у край скрутних матеріальних умовах, стали самими щасливими з мусульман перетворивши свою епоху **«Епоху процвітання»** і створивши чудову цивілізацію, яка не має аналогів. Бо одна з істин свідчить: «Долати мирські негаразди - одне, відчувати душевний неспокій - зовсім інше ...»

Деякі люди потрапляють в саму безодню різних життєвих проблем, проте знаходяться на вершині душевного спокою. Інші ж, перебуваючи в повному матеріальному добробуті, знаходяться в постійній тузі, страждаючи від душевних мук і незадоволеності.

Якщо окинути поглядом сучасників Епохи Процвітання, то не зустрінеш ніяких прикладів психологічного розладу серед віруючих. Ні в одному з хадісів або переказів немає згадок про це.

Значить, пристрасна віра і життя, наповнене трепетним служінням Аллаху, приносять му'мінам не тільки духовне заспокоєння, а й є для них ліками від душевних хвороб. Їхня віра у вічне життя зменшувала всі життєві негаразди. Вони знаходили душевний спокій, занурюючись в атмосферу іману (віри) і просячи захисту у Всемогутнього Творця.

Всевишній Аллах, прославляючи у Священному Корані ансарів та мухаджірів, показав усій Своїй Уммі, як можна досягти горизонтів любові до віри, відданості, покірності та самозабуття, і зробив цих благородних людей ідеалом служіння Йому.

Хай буде розум жертвою в ім'я Мустафи!..

Всі ми якомога частіше повинні шукати відповіді на запитання, наскільки ми можемо заради Аллаха відмовитися від власних пристрастей і примх, а також від мирських та егоїстичних розрахунків нашого розуму. Нам слід з уважністю стежити за тим, щоб якомога швидше зруйнувати окупи, які сковують нас, і, як всі пророки, котрі повідомляли людству про Єдиногобожжя, і умми, які щиро увірували, подолати відстань на шляху Аллаха. Ми повинні з насолодою і покорю прийняти Священні аяти і благородні хадіси, не оцінюючи їх в обмежених рамках нашого розуму, щоб в кінцевому підсумку зуміти сказати: **«Слухаємо та покоряємося!»**, і, як сказав **високоповажний Румі:**

«Ми повинні зуміти принести в жертву свій розум в ім'я Пророка Мухаммада Мустафи».

Хай буде розум жертвою в ім'я Мустафи!..

Нам слід проявляти своє смирення перед
Посланцем Всевишнього так, як описав **На-
джіп Фазил**:

*Не кажи, що в тебе є очі, розум, думки,
знищ їхнє все!*

*Якщо він сказав, що те, що тобі здаєть-
ся пустелею, – озеро, так воно і є!*

...

*Благовісник і Спаситель мій, мій Пане
Пророк,*

*Зроблю все та облаштую, як угодно
тобі!..*

...

*В тобі приклад для людини всього люд-
ства, для фундаменту та будівлі,*

Я приймаю усе, що Ти приніс та навчив!..

**Великий ісламський вчений та мис-
литель сказав наступне:**

*«Після осягнення таких розділів філосо-
фії, як усвідомлення, дослідження та ана-
ліз, всі мої подальші зусилля в цьому досяг-
ли межі, я зрозумів, що для досягнення моєї
мети цих знань недостатньо, що лише од-*

ним розумом неможливо це досягнути і підняти завісу таємниць». ²³

Наджіп Фазил Кисакюрек в одному зі своїх творів описав стан високоповажного Газалі, який перебував між розумом і пізнанням:

«Великий мислитель, якому дали титул « доказ Ісламу »... Він, залишивши всі знання і думки і кинувшись до пізнання, сказав:

- Я зрозумів, що все суще обійнято благом, яке виходить від благословенної душі Пророка Пророків; все поза цим є вигадкою, уявою та мріями! А розум - ніщо ... Тільки обмеженість!

І тоді мій розум, залишивши всі свої питання, знайшов спокій в благодаті душі Пророка Пророків і подолав усі межі ». ²⁴

Нам не слід забувати про те, що якщо людина стане вважати свій розум єдиним вірним компасом, що вказує істину, надаючи йому велике значення та обожествляючи його, то він тим самим власними

23. «Аль-мункізу мінед-Далал» («Бесіди про тасаввуф», Вчення Імама Газалі), стор. 127-128, Видавництво «Кітап Дуньяси» (Світ книги), Стамбул, 1984.

24. «Із військ святих», стор. 213, Видавництво «Бююк Догу», Стамбул, 1976.

Хай буде розум жертвою в ім'я Мустафи!..

руками перекриє усі канали своєї душі та свідомості. Розум, який є іграшкою нафсу та забавою шайтана, очорнює серце та паралізує душу.

Дзеркало істини...

Кожна людина повинна пройти духовне виховання. Для цього вона потребує дзеркала істини, в якому вона змогла би побачити і оцінити свій стан, щоб зуміти помітити і виправити свої недоліки.

Цим дзеркалом, перш за все, є Священний Коран та Сунна, потім вчені і праведники, які з відданістю йдуть по стопах Посланника Аллаха. Без їх настанов та заклику на істинний шлях людина не зможе ні вдосконалити свій розум, ні очистити свій нафс від скверного, ні вилікувати душу від душевних хвороб.

Як прекрасно сказав **високоповажний Мавляна** у своєму «*Маснаві*»:

«Той, хто знає шлях мудрий духовний наставник розплутує пута нафсу і ества, відкриває канали душі, за якими починає протікати благодатна вода, змиває душевну скверну.»

Хіба можуть потоки брудної і смердючої води очистити від нечистот і бруду? Хіба можуть власні знання людини вимести з нього ниці почуття, що зібралися в ньому?

Як може людина сама очистити свою душу? Корисні лише ті знання, які виходять з божественного джерела знань ...

Людина, що бачить свої недоліки, стрімголов прагне до їх усунення. А той нещасний, який вважає себе досконалою людиною, через свого невігластва і гордині не наблизиться до Всемогутньому Аллаху.

Гей, людино, яка вважає себе досконалою! Немає гірше хвороби душі, ніж вважати себе духовно зрілим! .. ».

Щоб знайти вихід із закутків розуму, слід навчитися вчитуватися в божественні і пророчі послання, досягнувши гармонії розуму та душі під покровом Священного Корану і Сунни.

Розмірковуючи над аятами Священного Корану, який є свого роду відображенням людини, Всесвіту і таємниць, прихованих в них, розум отримує плоди, які можна порівняти з копалинами, що видобуваються з надр землі.

Якщо їх переробити, то в результаті можна отримати душу, наповнену іманом.

Душа - осередок всіх емоцій і почуттів. Силу і міць душі, яка очистилася від усього стороннього, крім Аллаха, і піднялася на духовний рівень, можна визначити такими словами, як «інтуїція, натхнення і зшестя». Така душа, об'єднуючи докази, висунуті розумом, і поєднуючи їх в одне ціле, як осколки розбитої вази, осягає істину в повному розумінні цього слова.

Дійсно, Священний Коран можна порівняти з безмежним океаном, в який занурюється душа рівно настільки, наскільки дозволяє їй досконалість. Як не вміє плавати в стані тільки похлюпатися на міліні, а досвідчений плавець занурюється на найглибше морське дно і може насолодитися прекрасними і дивовижними картинами зовсім іншого світу, який не в змозі побачити ті, які знаходяться на березі, так і ті, які подолали віхи на шляху праведності, в Священному Корані знаходять численні прояви божественних істин і завдяки їм починають отримувати благодатні знання. Як у людини, що зазирнула в глибокий колодязь, починає крутитися голова, так

і душа, яка поринула в глибину істин Великої Книги, спрямовується в нескінченність, завдяки чому раб Господа стає мандрівником по чудових краях і починає отримувати свою частку від таємниць Аллаха.

Одним словом, найкращим шляхом досягнення істини і блага є виховання розуму божественним одкровенням, а там, де людський розум безсилий, необхідне наставництво людини з досконалою вірою. Людина не в змозі потрапити в світ нескінченних істин, якщо вона буде керуватися лише своїм розумом, відкинувши в сторону своє духовне життя.

Наджіп Фазил визначив функції розуму і душі в процесі пізнання істин наступним чином:

«Розум, немов носій, який звалив на свою спину інструменти для вимірювання, слідує за інтуїцією. Почуття випереджає думку: спочатку приходять відчуття, потім розум починає вимірювати. Ми моментально осмислюємо все, що відбувається навколо нас. Це можливо лише завдяки інтуїції, а не розуму. Тобто завдяки серцю, душі ... Розум йде слідом за душею і вимірює те, що відбу-

*вається за допомогою своїх вимірювальних приладів і за своїми критеріями».*²⁵

Деякі філософи, котрі розуміли, що для пізнання одного розуму недостатньо, намагалися знайти інші способи пошуків істини. Багато мислителів шукали рішення проблем, спираючись на почуття, іноді керуючись інтуїцією, а іноді заходячи в ірраціональні поля. Одним з таких вчених був французький філософ **Генрі Бергсон (1859-1941гг.)**, який основним засобом досягнення істини вважав інтуїцію.

Як то кажуть, якщо розпустилася одна квітка, ще не означає, що прийшла весна. Так і не варто очікувати від філософії, що вона задовольнить допитливий розум, який шукає істину людини. Більш того, Бергсон, не будучи обізнаним про Іслам, не зміг розвинути свою теорію. Бо Біблія, в яку він вірив, через спотворення її тексту людьми, не могла зрівнятися зі Святим Кораном, в якому кожне слово незмінне.

Також як ті люди, які в пошуках істини нехтували божественним одкровенням

25. «Європейська філософія та Ісламський тасаввуф», стор. 85-86.

і спиралися лише на свій розум, в кінцевому підсумку впали в оману і брехню, так і ті, які стараючись в аскетизмі, далекому від пророчого наставництва, досягли певних успіхів, виявилися в подібній ситуації. Так як без керівництва одкровень неможливо відрізнити, звідки прийшло це натхнення, і в ім'я кого: Всевишнього Господа або сатани, були здійснені ці відкриття.

Саме тому високоповажний **Імам Раббані** дав такі настанови:

*«Шлях аскетизму подібний до процесу мислення. Як свідомість і помисли, які знаходяться поза керівництвом пророків, не в змозі допомогти пошуку істини, так і подібне духовне самовдосконалення не може наблизити до Аллаха. Знання пророків, які отримали їх від Всевишнього за допомогою безгрішних ангелів, були захищені від досягання сатани. Бо наш Господь захистив раду Своїх посланців, сказавши про сатану наступні слова: «Воістину, немає у тебе влади над Моїми рабами, за винятком тих, які заблукали, які послідують за тобою» (Сура «аль-Хіджр», 42)».*²⁶

26. «Мактубат», том III, 23-й лист.

Омана філософів...

Незважаючи на всі перераховані істини, в наші дні з жалем доводиться спостерігати, як деякі мусульманські богослови, звеличують філософію і нехтують знаннями, джерелами яких є Священний Коран та Сунна.

На думку цих людей, вчений-богослов, який не вивчив філософію матеріалізму, вважається недостатньо освіченим або навіть неосвіченим. Називаючи філософію «вищим судом наук», вони замість того, щоб приховати свою приниженість, пишуться нею.

Ще багато століть тому **високоповажний Румі** звернувся до подібних бранців безпечності та невігластва з різних верств суспільства:

«Ти троянду не вини, коли аромат квітів тобі відчутти не дано».

Іншими словами: *«Якщо ти не можеш проникнути в атмосферу духовного роздуму*

над Святим Кораном, наповнену безмежними істинами та мудрістю і істинами, не будь з тих, які заблукали, що вважають її марною, а шукай ваду в собі!».

Істинне те, що того, хто усвідомлює своє невігластво, направити на істинний шлях не важко. Складно виправити того нікчому, який уявив себе вченим, стверджуючи, що він знає все. Слова одного з вчених є висловленням цієї істини:

«У колишні часи єресь народжувалася від невігластва, і її було легко усунути. У наш же час єресь, тобто образа Священного Корану, Ісламу та віри, витікає від природознавства, філософії та інших наук. Побутися від неї вкрай складно. У минулі часи знайти освічену людину було вкрай складно – одну на тисячу людей, і лише одна з тисячі освічених була в змозі знайти шлях через духовну настанову. Подібні люди не тільки не володіють знаннями, а й вважають себе вченими ».

Всевишній Аллах наводить як приклад іудейських вчених, які, отруївшись гординою науки, впали в моральне невігластво

стали подібні «ослам, які навючені томами книг»²⁷.

Серйозною проблемою є поширена на факультетах богослів'я єресь «історизму» - черговий прояв духовної безграмотності західних вчених, які заявляють про перевагу розуму над божественним одкровенням.

Ці псевдовчені намагаються заперечувати **«Всесвітній масштаб»** послання аятів Священного Корану, стверджуючи, що веління Аллаха, викладені в деяких аятах, відносяться лише до певного історичного періоду і до певної географічної території, де жили племена арабів, а також мусульмани Епохи Прорцвітання. До того ж вони намірились вносити поправки в незмінні релігійні приписи, взявши на себе повноваження, якими їх не наділяв ні Всевишній Господь і ні Його Посланець.

Звичайно ж, для того щоб відповідати потребам людства в постійно мінливих умовах часу, Іслам приписує іджтіхад - винесення юридично-богословських рішень з використанням доведень з Корану та Сунни.

Однак це право належить тільки тим вченим, які удостоїлися ступеня муджтахіда. Крім того, існують положення шаріату, які незмінні і для них іджтіхад не допустимий. Наприклад, в питаннях спадкування.

Однак, на думку послідовників історизму, всі ці положення є темою для дискусій. Відвага цих невігласів нагадує тих з іудеїв та християн, які свого часу спотворювали Тору та Біблію.

Веління і заборони Ісламу були встановлені Творцем згідно незмінних особливостей людської природи. Ці закони досконалі настільки, що відповідають потребам людства в усіх сферах діяльності та в усі часи, починаючи з Епохи Процвітання до самого Кінця Світу.

Закони Ісламу ніколи не втратять актуальності і не втратять своєї значущості. Вони будуть завжди досконалі в питаннях відповідності потребам людства. Казати про те, що якась частина положень Священного Корану є історичною, тобто відноситься лише до певного періоду часу і обмежена географічним простором, - глибока омана, яка веде до єресі та безвір'я.

Всевишній Аллах, у різні періоди історії посилаючи людству пророків з врахуванням стану суспільства того часу (за умови непорушності постулатів віри та віровчення), приписував людям нові закони життєдіяльності та практичні керівництва, які відповідали потребам тієї епохи. Наш Посланець є пророком Кінця Світу, після нього вже не будуть послані інші пророки. Таким чином, розпорядження, передані людям через Нього, повністю відповідають потребам людства до самого Судного дня.

Думати протилежне вище сказаного - є приписування Всевишньому Аллаху, який створив людство і, отже, який знає більше нього, котрий володіє нескінченними знаннями і знає минуле та майбутнє, недоліки і неспроможність, що є вкрай небезпечною оманю. Це подібно до бунту Сатани проти Всемогутнього Господа, який створив його.

Немає більшої дурниці, ніж сперечання людини з повеліннями Всевишнього Аллаха, який наділив її розумом. Тим, які піддалися цьому божевільлю слід пам'ятати священні аяті:

«Скажи, Мухаммад:» Невже ви збираєтеся вчити Аллаха вашій вірі? Адже

**Аллах знає те, що на небесах і на землі.
Аллах знає все суще »** (Сура «аль-Худжурат», 16).

«... Не станете ж ви визнавати одну частину Писання, а іншу відкидати? Заплата того, хто творить подібне, буде ганьба в цьому світі, а в Судний день - найжорсткіше покарання. Аллах знає про те, що ви творите» (Сура «аль-Бакара», 85).

Пророк Мухаммад пояснив:

«Священний Коран - це таке Божественне Слово Боже, яке приводить людину до благополуччя з найрізноманітніших чвар. У ньому містяться повідомлення про тих, хто був до вас, і звістка про тих, хто буде після вас, а також описані події, які будуть відбуватися між людьми в майбутньому. Він відокремлює істину від брехні, він не є збіркою непотрібних законів. Всевишній Аллах знищує неслухняних, які залишили Його. Господь вводить в оману тих, хто шукає істинний шлях крім Нього ...» (Тірмізі, «Фадаїлюль-Коран», 14/2906; Даріми, «Фадаїлюль-Коран», 1).

Безсумнівно, смута, що виникла в наш час на релігійному ґрунті, - головний показник того, як набуло значного поширення повсюдно духовне невігластво. Ватажки цієї

смути - це ті злощасні люди, які вдають із себе вчених, хоча насправді ніколи належним чином не роздумували над смыслом Священного Корану, що не вивчили ні одного тафсіра (тлумачення Корану) і ні одного збірника хадісів, які не мають міцного релігійного фундаменту, а освіту здобували лише для здійснення наукової кар'єри. А їхні міркування є невдалим висловленням їх низинного схиляння перед забобонами.

Бо якби вони зуміли належним чином зрозуміти Священний Коран і хадіси, то зрозуміли б, що дійсність не така, як вони собі уявляють. Всевишній Аллах у Святому Письмі 137 раз закликає нас своїх рабів глибоко роздумувати над божественними істинами і Його безмежною мудрістю. Але розум, який не осяяний світлом віри, і за тисячі років не зможе досягти горизонтів пізнання, що відкриваються людям в Священному Корані.

Для вченого - мусульманина, який наставляє людство на прямий шлях, необхідно постійно роздумувати над Святим Кораном і бути обізнаним в таких науках, як порівняльний аналіз, логіка, вища математика, політологія, етика, соціологія, психологія. Обов'язок кожного ісламського вченого - вивчити

основи всіх існуючих в світі філософських течій і бути готовим протистояти їм, використовуючи при цьому відповіді з точки зору Ісламу. Немає ніякої шкоди в тому, якщо вчений з міцною вірою, підкріпленою знанням Корану та Сунни, буде боротися з філософами, знаючи їхні слабкості і помилки.

Мусульманин, який досяг розуміння істини, бачачи недоліки філософських вчень, які не мають нічого спільного з істини, ще більше оцінить всю цінність і велич Ісламу. Це допомагає більшому зміцненню віри. Бо істина краще пізнається в порівнянні з протилежністю.

Наджіп Фазил сказав:

«вчений з міцною вірою, підкріпленою знанням Корану і Сунни, буде боротися з філософами, знаючи їхні слабкості і помилки.

*Досяг розуміння істини мусульманин, бачачи недоліки філософських вчень, які не мають нічого спільного з істиною, ще більше оцінить всю цінність і велич Ісламу. Це допомагає більшому зміцненню віри. Бо істина краще пізнається в порівнянні з протилежністю.»*²⁸

28. «Європейська філософія та Ісламський тасаввуф», стор. 69.

Досвідчений пірнальник, який безстрашно плаває в глибоких водах, має можливість насолоджуватися прекрасними картинами підводного світу. Му'міна, який досяг досконалості можна порівняти з циркулем, нерухома ніжка якого знаходиться в полі шаріату, а інша - без будь-якої шкоди для себе обходить 72 громади та нації. У цьому для нього немає ніякої шкоди. Небезпечно, коли той, який не вмів плавати пірнає на глибину. Тобто тому, хто не удостоївся в достатній мірі мудрості Священного Корану та Сунни, знайомлячись з помилковими ідеями філософів, оздоблених за допомогою діалектичних прийомів, загрожує небезпека прийняти їх за істину.

Відносно сказаного високоповажний **Імам Газалі** наставляв:

«Розумна людина спочатку дізнається правду, а потім прислухається до того, що про неї кажуть. Якщо слова збігаються з істиною, то вона погоджується з ними. Вона не стане уточнювати, чи є той, хто говорить чесною людиною або брехуном. Більш того, вона побажає відокремити слова правди від брехливих промов, серед яких

вона загубилася. Бо вона знає, що золота жила перемішана з землею.

Немає ніякої шкоди в тому, що міняйло, який має здатність розрізняти фальш, запустить руку в торбу фальшивомонетника і відокремить справжні золоті монети від підроблених грошей. Від фальшивомонетників терплять збитки не досвідчені міняйли, а безграмотні люди ...

Клянусь, більшість людей вважають себе досить розумними, розсудливими і досвідченими в справах, які торкаються розрізнення правди від брехні, істинного шляху від омани. Тому по можливості необхідно перекрити всі шляхи і не допускати читання творів, які збивають з прямого шляху».²⁹

З вище сказаного випливає, що однією з найбільших небезпек захоплення філософією є загроза впадання в єресь через невміння відрізнити істину від брехні в філософських вченнях і сприйняття помилок за вірні судження. Наприклад, сучасні сходознавці з метою поширення неправдивих ідей через свої наукові праці по темі Ісламу підносять

29. «Аль-мункізу мінад-далаль» («Бесіди про тасаввуф», Вчення Імама Газалі), стор. 125.

людям одну брехню, прикриваючи її десятьма вірними судженнями. Завдяки такій тактиці вони вносять неправдиві міркування у віропереконання тих, чийі знання в площині Ісламу досить поверхневі і хто недостатньо щирий у вірі.

Ні в якому разі не можна вважати допустимою помилковість суджень сходознавців та філософів, якщо іноді вони і можуть здатися незначними. Саме те, що вони створюють привід для душевних сумнівів або коливань щодо божественних законів, яких цілком достатньо для нанесення шкоди вірі людини.

Віра є єдиним цілим, вона не сприймає поділу на частини. Немає ніякої різниці у ставленні наслідків, які очікують людину у вічному житті, за заперечення нею всього Корану або за заперечення нею будь-якої його частини.

Існує одностайна думка, що вивчення помилкових суджень приносить для мусульман, які не володіють достатніми релігійними знаннями і проникливістю, які дозволяють відрізнити істину від брехні, набагато більше шкоди, ніж користі.

І навпаки, освіченим і мудрим вченим, які в достатній мірі увібрали в себе культуру Корану та Сунни і здатним протистояти ворогам Ісламу, слід вивчати філософію з метою захисту людей від тих неправдивих ідей і переконань, які вона несе в собі. Це є їх обов'язком. Більш того, необхідно ретельно готувати ісламських вчених, які мають авторитет в області філософії, щоб зруйнувати монополію атеїстів та матеріалістів.

Наприклад, **високоповажний Імам Газалі** з метою захисту віровчення ахлі Сунна валь-джама'а і боротьби з тими, хто зазіхає на справжню віру, активно займався вивченням цієї науки. Більш того, цей великий вчений дійшов до самих глибин філософії та вивчив всі її основи, щоб перешкодити різним гіпотезам філософів типу «людина - ворог свого незнання». У своїй праці *«Макасідуль-Фалясіфа»* Імам Газалі чітко описав усі філософські течії, а у своєму наступному творі *«Тахафутуль-Фалясіфа»* піддав їх руйнівній критиці.

Іншим негативним фактором в захопленні мусульман філософією є хвороба сліпого схиляння перед Заходом та його ідеологією. Суть цієї недуги полягає в спробі надати іс-

ламському світогляду філософську основу, спеціально або через незнання наслідуючи принципи філософії, взяти за основу людський розум.

Іслам ніколи не потребував і не має потреби в синтезі (злиття) ні з громадськими системами, ні з епохами, ні з іншими релігіями. Ті, які відчують таку потребу - люди, що не пізнали належним чином пишність Ісламу. Бо Іслам - єдина на землі справжня релігія, і тільки він найдосконаліший світогляд. Іслам - джерело благополуччя і душевного спокою для цілих епох і цивілізацій, які по гідності оцінили його.

Стверджувати, що якщо соловей, який володіє досконалим співом, не може каркати як ворона, то він не кращий співак з птахів - ні що інше, як нікчемна дурниця.

Ректор Роттердамського Ісламського університету **професор Ахмет Акгюндюз** в своїй праці *«Пошуки нового світового порядку та Ісламська цивілізація»* вказує, що в наш час Іслам є єдиним світоглядом, який в змозі дати людству мир і благополуччя:

«У наш час, коли зазнали краху комунізм і капіталізм, а також їх підсистеми, назви

яких закінчуються на « ізм », і коли самі теоретики цих систем оголосили про їхні катастрофи, немає ні одної іншої серйозної альтернативи для людства, що веде її до благополуччя і процвітання, крім Ісламу.

Конкретним прикладом вище сказаного є протокол таємної наради керівників Ватикану. На цій нараді християнські священнослужителі визнали, що в Італії, яка серед інших європейських держав найбільше постраждала від комунізму, місцева молодь, відмовившись від ідей комунізму, не прийняла основ спотвореного Християнства і зайнята пошуками істинної релігії, прийнятної для всього людства, і в кінцевому підсумку більше 60% з них прийшли до Ісламу.

Якщо ми, мусульмани, зможемо на своєму способі життя і своїми словами належним чином пояснити справжній Іслам та істинність його ідей, то досить скоро побачимо, як зросте відсоток тих, хто став на істинний шлях.

Європейці, які так бояться цього, докладають усіх зусиль для того, щоб представити своїм молодим поколінням Іслам в спотвореній формі і тим самим зупинити прагнення людей до єдиного божжя.

Тут необхідно зауважити, що народ не може існувати без релігії. Прикладом цьому служить Росія, православна більшість населення якої, піддавшись впливу комунізму, втратила свою віру і вже не в змозі відродити її. Якщо ми виконаємо свій обов'язок, то всі вони прийдуть в Іслам ».

Як ми помітили раніше, через негативне ставлення до Ісламу європейці протягом багатьох століть знаходилися в темряві фанатизму, і, не будучи в змозі скористатися належним чином вселенським світлом єдинобожжя, намагалися просвітити собі шлях до Бога однією лише мерехтливою свічкою.

Тут доречно вказати: Захід багато століть робив спроби припинити поширення Ісламу шляхом насадження тих, які ганьблять Єдинобожність ідей типу:

«Іслам - релігія окремих східних народів та племен, а мусульмани – дикі варвари». Зараз же розгорнулася нова компанія брехні та наклепу під гаслом: «**Іслам – релігія терору та війни**». На підтвердження цих висловлювань в засобах масової інформації транслюються жахливі картини того, як жителі мусульманських країн гинуть від воєн і анархії, страждають від злиднів та відсталості.

Насправді ж реакційні західні сили самі зіграли величезну роль у створенні подібної ситуації в мусульманських країнах, поширюючи насіння розбрату та смуги з метою захоплення цих територій, одночасно приховуючи свої хижацькі плани від своїх співгромадян. Однак в нашу епоху глобалізації та доступності засобів масової інформації стало неможливим приховувати ці злочини як раніше, і з кожним днем збільшується кількість людей, котрі дізнаються правду.

Людина, яка розмірковує, здатна тверезо споглядати Іслам, не піддаючись негативно-му впливу Заходу, жодним чином не може вважати його релігією терору і насильства, як стверджують західні ЗМІ. Усі двадцять три роки пророчого життя Пророка Мухаммада, посланого до всіх мешканців цього світу як прояв особливого милосердя Всевишнього Аллаха, за своєю суттю є «боротьбою з тероризмом». Все життя Посланця було неухильно присвячене усуненню безправ'я та насильства над людьми, живою і неживою природою. Він, Гордість і Слава в цілому світі, Пророк Судного Дня, проповідник Істини, який закликає все людство до правосуддя.

Лафает - один з ідейних натхненників Французької революції 1789 року, ще до публікації своєї знаменитої «Декларації прав людини», вивчив всі системи правосуддя і, побачивши абсолютну перевагу Ісламського права, вигукнув:

«О, Мухаммад! Ще нікому не вдалося досягти таких вершин у встановленні справедливості, яких досяг Ти!..»

Дійсно, світ, який погруз в темряві невір'я і аморальності в епоху джахілії (духовного невігластва), в яку зайшло сонце людяності і добродійності, лише через Його найвищу місію був осяяний світлом істини та процвітання.

Аравійська пустеля, залита морями крові заживо похованих в пісок новонароджених дівчаток і загиблих в міжплемінних чварах, лише завдяки ісламському заклику і духовному наставництву Пророка Мухаммада, перетворилася на квітучий оазис передової цивілізації.

Висохлі болота насильства, ворожнечі, розбрату і кровної помсти, життя наповнилося атмосферою братства по вірі, любові та злагоди. Виникла унікальна благословенна

чудова цивілізація, на яку до цих пір із захопленням дивиться все людство.

Іслам - це промінь світла, який в усі віки спрямовує до вершин гуманізму, добродійства і цивілізації нації і народи, які слідують за ним належним чином. У людства до цих пір не було і ніколи не буде іншого такого досконалого життєвого укладу, як Іслам, який перетворює земне життя будь-якого суспільства в мирну гавань щастя і душевного спокою ...

Таким чином, першочерговим завданням всіх мусульман, є доскональне розуміння всієї пишноти Ісламу – єдиної істинної релігії на Землі, міцно триматися за нього і всією своєю поведінкою і способом життя стати гідними представниками єдинобожжя.

Немає більш жахливої омани, ніж те, що деякі мусульмани захоплюють і захоплюються помилковими ідеями Заходу, коли більша частина людства впала в стан духовної апатії та депресії, не знайшовши відповідей на питання своєї душі ні в спотворених та у вигаданих людьми релігіях, ні в філософії, що є плодом людського розуму.

Тут я хочу поділитися з вами одним спогадом.

Багато років тому відомий французький філософ і політик, колишній секретар політбюро комуністичної партії Франції, професор **Роже Гароді**, який став мусульманином після вивчення Ісламу, відвідав Стамбул. У Зоряному палаці під час своєї конференції, на якій був присутній і я, Гароді звернувся до присутніх з такими словами:

«Ви абсолютно праві у своїй вірі та судженнях. І дуже дивно те, що ви намагаєтесь уподібнитися хворим, беручи з них приклад, незважаючи на те, що самі здорові!..»

У наш час на факультетах богослів'я, замість того щоб викладати вищі рівні ісламських знань, а також займатися аналізом та оцінкою філософських течій з точки зору ісламського віровчення, деякі викладачі, навпаки, займаються критикою Єдиногобожжя, розглядаючи його з позиції тих же філософських псевдовчень, що також є хворим розумом.

Крім того, спонукання тих студентів, які ще в недостатній мірі засвоїли основи релігії, тобто не перейнялися духом Священного

Корану та Сунни, до вивчення помилкових суджень є вкрай небезпечним для їх незміцнілих умів і може стати причиною їхнього звернення з істинного шляху. Бо не кожен студент богослів'я може стати **Імамом Газалі**, щоб замість того, щоб піддатися хибним ідеям, навпаки, побачивши в них серйозні недоліки, ще сильніше зміцнитися у вірі.

Наприклад, за винятком рідкісних випадків, дуже важко знайти серед мусульман тих, хто після вивчення філософії став би більш благочестивим або побожним. Однак досить часто можна зустріти тих мусульман, які, не володіючи достатніми знаннями і мудрістю, захопилися філософією і охололи до релігії.

Тому якщо вже філософія є обов'язковою навчальною дисципліною, то спочатку необхідно в достатній мірі прищепити студентам світогляд Корану та Сунни, а лише потім перейти до вивчення самої філософії, причому роблячи акцент не тільки на її позитивні сторони, але і розглядати її негативні моменти. При роз'ясненні філософських суджень слід оцінювати їх з точки зору Ісламу, навівши переконливі наукові докази. Тобто ті положення, які суперечать Ісламу-

ським істинам, особливо атеїстичні та матеріалістичні, необхідно пояснювати разом з їхніми помилковими доведеннями. Завжди слід зосереджувати увагу студентів на те, що Іслам є єдиним світоглядом, який в змозі дати всеосяжні відповіді на всі філософські питання, які цікавлять людство.

В історії Ісламу відомі такі медресе, як **Нізамія, Ізнік та Фатіх**, де навчали майбутніх вчених, які володіють великими знаннями і здатних наставляти суспільство в будь-якій сфері його діяльності. Тобто ісламський вчений, який зрозумів такі науки, як тафсір, хадіси, акаїд, фікх і тасаввуф, повинен в міру своїх здібностей вивчити і право, і медицину, і філософію ...

Однак у наш час ми стаємо свідками того, що освіта віддалилася від подібної мети і сконцентрована лише на поглибленому вивченні окремої вузької площини науки. Більш того, в наш час випускниками деяких факультетів богослів'я стають особи, які не засвоїли навіть обов'язкового мінімуму знання, в тому числі з Священного Корану та Сунни.

У навчальній програмі факультетів богослів'я вивчення Життєпису Пророка відведе-

на дуже мала кількість часу, хоча вона є живим коментарем до Священного Корану та Сунни. Крім того, Життєпис представлено здебільшого як хронологічний перелік подій з життя Пророка.

Життєпис нашого Пророка Мухаммада - це предмет, який поглиблено вивчає не тільки Його біографію, а й аналізує Його вчинки, характер та поведінку.

Всевишній Аллах повелів нам в кожному ракааті намазу звертатися до Нього з благанням:

إِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

«Веди нас прямим шляхом!» (Сура «аль-Фатіха», 6).

Пояснюючи нам, що таке прямий шлях, Аллах звертається до Посланця зі словами:

عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

«...Ти перебуваєш на прямому шляху» (Сура «Йа-сін», 4).

Таким чином, кожен віруючий, який прагне йти по прямому шляху, схваленому Всевишнім Аллахом, повинен якомога

ближче познайомитися з Пророком і слідувати по Його благословенних стопах.

Два головних джерела знань і мудрості: Священний Коран і досконалий життєвий шлях (усватун хасана) нашого Пророка. Всемогутній Господь виклав основу своїх наказів у Священному Корані, а пояснення того, як їх втілити в життя, відобразив в зразкове життя Посланця. Саме тому у священному аяті сказано:

مَنْ يُطِيعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ

«Хто підкорився Посланцю, тим самим підкорився Аллаху» (Сура «ан-Ніса», 80).

В іншому аяті про нашого люблячого Пророка Мухаммада йдеться:

وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ

«і, воістину, ти — людина перевершеного характеру» (Сура «аль-Калям», 4).

Ті, хто шукає досконалості в моральності, зобов'язані брати приклад з високої моральності Пророка Мухаммада. Більше 1400 років всі твори по Ісламу були написані лише з однією метою: розповісти людям про Останню Божественну Книгу – Священний

Коран і про одну людину – Посланця Всевишнього Аллаха, який був посланий людству як живе втілення моральності Священної Книги мусульман.

Один із аятів Корану стверджує:

نَزَّلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ
الْمُنذِرِينَ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُبِينٍ

«... Коран з яким зійшов вірний Дух на твоє серце, щоб ти став одним з звіщувачів, на чіткій арабській мові» (Сура «аш-Шу'ара», 193-195).

Отже, віруючий, який прагне належним чином осягнути суть і мудрість Священного Корану, перш за все, зобов'язаний пізнати духовність нашого Пана Посланця. Бо 23 роки пророчого життя Пророка Мухаммада (САС) являють собою тафсір (тлумачення) Великої Книги. Таємниці та істини, приховані в Священному Корані, можна осягнути лише в тому випадку, якщо перейнятися частиною душі Посланця (САС).

Самою значущою дією в служінні Всевишньому Аллаху є розуміння Його Посланця (САС). Без цього пізнання, без знайом-

ства з Його життям, без проходження Його слідами, які не увібрали в себе його духовність, наша віра буде неповноцінною, ми не зможемо до глибини осягнути суть Священного Корану і здійснювати служіння нашого Господа, яким Він буде задоволений ...

Без недостатніх знань про життя Пророка Мухаммада (САС) ні одна ісламська наука: ні тафсір, ні хадіси, ні фікх, ні тасаввуф, не зможуть бути вивчені і зрозумілі належним чином. Тому для того, щоб вірно розуміти та пояснювати Іслам, слід якомога більше уваги приділяти вивченню «Життєпису Пророка Мухаммада».

Також Всевишній Аллах у Священному Корані часто наводить як приклад відрізнені якості пророків. Повідомляючи нам про те, яким пророки дозволяли різні проблеми суспільства, Всевишній Господь тим самим бажає, щоб ми належним чином проаналізували їх життєвий досвід і віддавалися глибоким роздумам над цим, і брали приклад для себе із життя з Його посланців. Тому на факультетах богослів'я в комплексі з предметом «Історія релігій» обов'язково необхідно вивчати предмет «Історія пророків».

Студент, який вивчає богослів'я, перш за

все, повинен бути озброєний цими основними знаннями, щоб потім використовувати їх при вивченні інших наук.

Тому ті, які збираються вивчати Іслам, спочатку повинні зміцнити свою віру через глибокі роздуми над Кораном та Сунною. Віра, позбавлена роздумів над Священною Книгою і яка в достатній мірі не вкоренилася в серці, піддавшись зовнішньому впливу, може втратити свою силу і зникнути. Це головна причина духовних проблем сучасного суспільства, коли люди, стикаючись з помилковими судженнями і світоглядами, прикрашеними доведеннями розуму та логіки, збиваються з прямого шляху.

Хай благословить усіх нас Всевишній Аллах і допоможе нам досягнути Священний Коран та Сунну, зануривши наш розум і серце в роздум над ними, і сподобитися отримати свою частку від безмежних божественних істин.

Хай обдарує нас Всемиловивий Господь благом володіння такими серцями, які тремтять при усвідомленні ними Сили і Всемогутності Всевишнього Аллаха, які відбиваються в Священному Корані, у

Всесвіті і в самій людині; і які випромінюють навколо себе любов та співчуття.

Хай обділить нас Великий Творець розсудливістю і благонравною душею, яка, схиляючись перед велінням Всевишнього: «Читай одкровення в ім'я Господа твого!» (Сура «аль-Аляк», 1), змогла б пройти шлях пізнання від творіння до Творця, від твору до Автора.

Амінь! ..

ЗМІСТ

Вступ	7
Філософія – Затемнення Розуму	15
Всього лише краплина з океану	19
Божественні таємниці, які вводять розум в глухий кут	21
Точні терези	26
На ринку нещастя не шукають щастя!	28
Ліки для душевного спокою – покірність та стараність	32
Мурашиним розумом	37
Яка користь від розуму, коли пароплав вже відплив?	42
Потреба в оригінальних критеріях	48
Якби було достатньо одного розуму	55
Якщо шлях розуму один	62

Символ протиріччя– позитивізм	65
Розум - двосічний ніж	73
Затемнення розуму	75
Служіння яким розумом?	83
Здоровий розум	88
Спокій душі – в мудрості	91
Крила душі - любов	100
Хай буде розум жертвою в ім'я Мустафи!	104
Дзеркало істини	108
Омана філософів	114
Зміст	141

